

VOORONDERZOEK CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

Trajectaanpak N468

5 AUGUSTUS 2016

Contactpersonen

TACO DE BOER

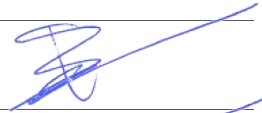
Arcadis Nederland B.V.
Postbus 4205
3006 AE Rotterdam
Nederland

Versiebeheer

Versies	Datum	Documentcode	Status	Opmerkingen
A	05-08-2016	079048586	Definitief	-

Interne controle

Omschrijving	Check
Verificatiematrix aanwezig	Ja

Controle	Naam	Functie	Paraaf
Auteur	Ir. A. Galema	Manager projectbeheersing Arcadis - Havens & Waterbouw	
Controle	Ir. T.J. de Boer	Projectmanager Arcadis - Havens & Waterbouw	
Vrijgave	Ir. T.J. de Boer	Projectmanager Arcadis - Havens & Waterbouw	

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	4
Algemeen	4
Onderzoek Bureau studie NGE	4
Conclusie onderzoek	4

BIJLAGEN

BIJLAGE A VOORONDERZOEK CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN	5

INLEIDING

Algemeen

In het kader van het groot onderhoud N468 heeft de PZH een vijftal doelstellingen vastgesteld, welke als rode draad door het project lopen. Deze doelstellingen zijn:

1. Maximaliseren van de verkeersveiligheid voor het wegverkeer op de N468 tussen hm 17.75 en hm 10.0 binnen de gestelde randvoorwaarden.
2. Optimaliseren van de waterveiligheid.
3. Verleggen danwel vervangen van kabels en leidingen die onder de weg liggen naar een alternatief tracé buiten het dijklichaam en buiten de wegconstructie.
4. Voor de realisatiefase blijft er zoveel mogelijk ontwerp vrijheid voor de bouwexpert.
5. Het project wordt uiterlijk aanbesteed op 1 januari 2018. De realisatie is afgerond voor 1 juli 2019.

Het 'Projectmanagementplan Trajectaanpak N468' met referentie 078746177-A van Arcadis is opgesteld om aan de doelstellingen van PZH te kunnen voldoen. Werkpakket 2.4: Onderzoeken¹, is een onderdeel van het PMP. De onderzoeken bestaan uit:

- verhardingsonderzoek
- geotechnisch onderzoek
- milieukundig bodemonderzoek
- bureaustudie Archeologie
- bureaustudie Niet Gesprongen Explosieven (NGE)
- inspectie bestaande kunstwerken
- quick scan flora en fauna
- proefsleuven onderzoek K&L
- quick Scan schadegevoeligheid
- draagkracht bermen

Onderzoek Bureaustudie NGE

In voorliggende rapportage is het onderzoek 'Bureaustudie Niet Gesprongen Explosieven (NGE)' uitgewerkt. De doelstelling van dit onderzoek is:

- Onderzoek vanuit historische gegevens of binnen de uitvoeringsgrenzen NGE verdachte gebieden waarvoor vervolgonderzoek volgens vigerende protocollen benodigd zou zijn of met uitvoering rekening mee moet worden gehouden (maatregelen).

AVG Explosieven Opsporing Nederland heeft in opdracht van Arcadis een vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven uitgevoerd. In bijlage A is de volledige rapportage opgenomen.

Conclusie onderzoek

'Er is op basis van de beoordeelde feiten van het vooronderzoek geconcludeerd dat er onvoldoende indicaties zijn voor de mogelijke aanwezigheid van CE in het onderzoeksgebied. Derhalve is het onderzoeksgebied niet verdacht op de mogelijke aanwezigheid van CE.'

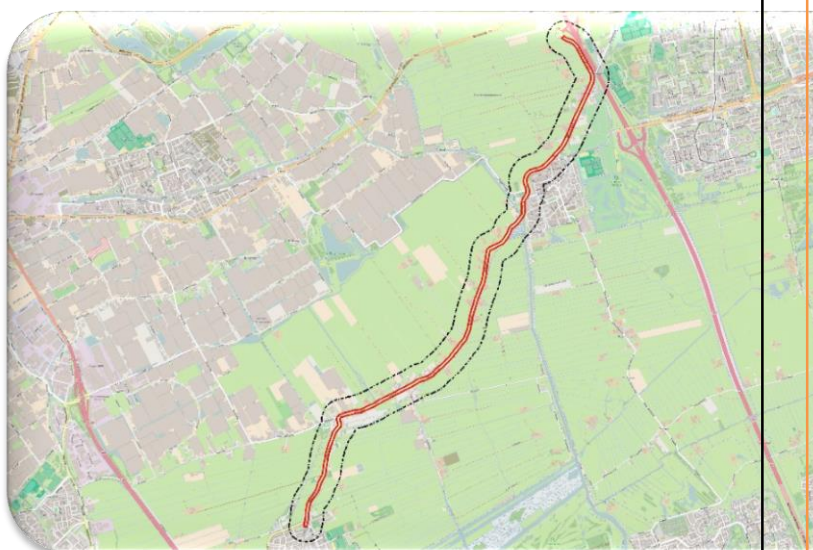
¹ Toelichting op de activiteiten:

Het uitvoeren van de onderzoeken is een cruciale activiteit in het kader van zowel het ontwerp als het contract. De onderzoeken dienen de bestaande situatie in beeld te brengen die de basis vormt voor de variantenstudie en de situatie die de aannemer aantreft bij start van de realisatie. Indien de onderzoeken onvolledig zijn leidt dit doorgaans tot claims van de aannemer. Om deze reden leggen wij focus op de volledigheid van de onderzoek om het risico op claims te verlagen.

BIJLAGE A VOORONDERZOEK CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

VOORONDERZOEK N468 Maasland-Schipluiden

AVG Explosieven Opsporing Nederland

Vestiging Heijen:

De Grens 7 - 6598 DK Heijen
Postbus 160 - 6590 AD Gennep
Tel. : 0485-802010
Fax : 0485-802084
K.v.K. Venlo 12029421

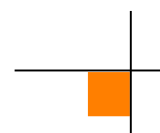
Vestiging Waalwijk:

Professor Asserweg 24 - 5144 NC Waalwijk
Tel. : 0416-700220
oce@avg.eu
www.explosievenopsporing.com

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	5
1.1	AANLEIDING	5
1.2	PROBLEEMSTELLING	5
1.3	DOELSTELLING	5
1.4	ONDERZOEKSGEBIED	5
1.5	ONDERZOEKSMETHODE	6
1.5.1	Algemeen	6
1.5.2	Inventarisatie bronnenmateriaal.....	7
1.5.3	Beoordeling bronnenmateriaal	8
1.5.4	Verantwoording.....	8
1.5.5	Leeswijzer	8
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	9
2.1	EERDER UITGEVOERDE ONDERZOEKEN	9
2.1.1	Rapportages archief AVG	9
2.1.2	Derden	9
2.2	LITERATUUR.....	10
2.2.1	Meidagen 1940	10
2.2.2	Luchtoorlog 1940-1945.....	14
2.2.3	Verzet en bevrijding 1945.....	17
2.2.4	Naoorlogse geschiedenis.....	19
2.3	COLLECTIE KAARTEN TOPOGRAFISCHE DIENST KADASTER TE ZWOLLE	19
2.3.1	Geallieerde Defence Overprint	19
2.3.2	Duitse stafkaarten	20
2.4	LUCHTFOTO'S.....	21
2.4.1	Geraadpleegde luchtfoto's	21
2.4.2	Luchtfoto-interpretatie 1944-1945.....	24
2.4.3	Luchtfoto-interpretatie huidige situatie	26
2.5	GEMEENTEARCHIEVEN VOORMALIGE GEMEENTEN MAASLAND EN SCHIPLUIDEN.....	27
2.5.1	Luchtbeschermingsdienst, geruimde CE en oorlogsschade.....	27
2.6	NIEUWSBERICHTEN	28
2.6.1	AVG collectie	28
2.7	EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENST DEFENSIE (EODD)	29
2.7.1	Collectie ruimrapporten.....	29
2.8	COLLECTIE MIJNENKAARTEN	29
2.9	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE (NIMH)	29
2.9.1	Collectie Duitse verdedigingswerken	30

2.9.2	Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940	31
2.10	PROVINCIAAL ARCHIEF / NATIONAAL ARCHIEF	31
2.10.1	Militair Gezag	31
2.10.2	Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen	31
2.11	SEMI STATISCHE ARCHIEFDIENSTEN MINISTERIE VAN DEFENSIE (SSA)	34
2.11.1	Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947	34
2.12	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE (NIOD)	34
2.12.1	Collecties Departement van Justitie en Generalkommissariat für das Sicherheitswesen	34
2.13	THE NATIONAL ARCHIVES LONDEN	35
3	CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN	36
3.1	INLEIDING EN TABEL CHRONOLOGIE	36
4	BEOORDELING BRONNENMATERIAAL	40
4.1	INDICATIE VAN EXPLOSIEVEN IN HET ONDERZOEKSGBIED	40
4.2	LEEMTEN IN KENNIS BRONNENMATERIAAL	40
4.3	SOORT, VERSCHIJNINGSVORM EN AANTALLEN CE	40
4.4	HORIZONTALE EN VERTICALE BEGRENZING VERDACHT GEBIED	40
5	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	41
5.1	CONCLUSIE	41
5.2	ADVIES VERVOLGTRAJECT	41
6	BIJLAGEN	42
6.1	BRONNENLIJST	42
6.1.1	Archieven	42
6.1.2	Literatuur	42
6.1.3	Websites	42
6.2	CERTIFICAAT WSCS-OCE	43
6.3	RICHTLIJNEN WSCS-OCE AFBAKENING VERDACHTE GEBIEDEN	44
6.4	PRESENTATIEKAART VERZAMELDE HISTORISCHE FEITEN	46
6.5	CE-BODEMBELASTINGKAART (VERDACHT GEBIED)	48

Distributielijst

- AVG Explosieven Opsporing Nederland
- ARCADIS Nederland BV

Dit document is bestemd voor de opdrachtgever.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912). Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Voor informatie, vragen of suggesties:

AVG Explosieven Opsporing Nederland

De Grens 7

6598 DK Heijen

Tel 0485-802020

Fax 0485-802084

Website: www.explosievenopsporing.com / www.uxo.eu

E-mail: oce@avg.eu

Opdrachtgever	ARCADIS Nederland BV
Rapport	1662077-VO-01
Naam	N468 Maasland-Schipluiden
Versie	Concept conform WSCS-OCE versie 2016
Datum	5 augustus 2016
Vrijgegeven door:	Menno Abee (afdelingshoofd OCE)
Paraaf:	
Vrijgegeven door:	Mark Jochoms (Senior OCE-deskundige)
Paraaf:	
Opgesteld door:	Wouter van den Brandhof MA (historicus)
Paraaf:	

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

AVG Explosieven Opsporing Nederland (hierna: AVG) heeft in opdracht van ARCADIS Nederland BV een vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven (hierna: CE) uitgevoerd voor het geplande groot onderhoud van de autoweg N468. Hier worden in de toekomst diverse bodemingrepen uitgevoerd (zie afbeelding 1). Het betreft de volgende werkzaamheden¹:

- Delen van het traject worden opgehoogd
- Het aanbrengen van hagen
- Bij delen van het traject worden damwanden vervangen
- Vervangen van de openbare verlichting
- Vervangen van diverse kabels en leidingen
- Verschillende soorten grondwerk en verhardingswerk

1.2 Probleemstelling

Er kunnen als gevolg van gevechtshandelingen CE in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. Er ontstaat bij het spontaan aantreffen en beroeren van CE uit de Tweede Wereldoorlog mogelijk een verhoogd veiligheidsrisico. Onbedoelde detonaties kunnen bij de uitvoering van werkzaamheden in het ergste geval leiden tot dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving. Spontane CE vondsten kunnen resulteren in meerwerkkosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

1.3 Doelstelling

Het doel van het vooronderzoek is om aan de hand van een breed scala aan historisch feitenmateriaal een zo genuanceerd mogelijk beeld met betrekking tot het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog te verkrijgen. Aan de hand van deze gegevens wordt een antwoord gegeven op de vraag of en zo ja in welke delen van het onderzoeksgebied er sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van CE. Er zal daarnaast worden ingegaan op de te verwachten soort(en) CE, de verschijningsvorm en de mogelijke hoeveelheid. Het onderzoek resulteert in een horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied door middel van GIS kaartmateriaal en het advies om de werkzaamheden onder reguliere omstandigheden uit te voeren, of om vervolgstappen te zetten in de vorm van bijvoorbeeld een (projectgebonden) risicoanalyse of direct een detectieonderzoek.

1.4 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft de autoweg N468, gelegen in de gemeente Midden Delfland. Deze weg vormt de verbinding tussen Maassland, Schipluiden en Delft. AVG maakt een onderscheid tussen het onderzoeksgebied en het analysegebied.² Het analysegebied betreft het onderzoeksgebied inclusief een buffer van 181 meter. Alle oorlogshandelingen binnen het analysegebied worden in dit vooronderzoek beoordeeld. Bij een duikbombardement met afwerpmunitie op een 'pin point target' wordt het CE verdachte gebied bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel als zijnde CE verdacht te verklaren.

---

¹ Bron: ARCADIS.

² ARCADIS Nederland BV heeft de begrenzing van het onderzoeksgebied bij aanvang van het onderzoek aangeleverd.

Een dergelijke gevechtshandeling binnen de grenzen van het analysegebied leidt automatisch tot één of meerdere CE verdachte gebieden in het onderzoeksgebied.

Afb. 1.- Begrenzing onderzoeksgebied: rood omlijnd. Analysegebied: zwart omlijnd.

1.5 Onderzoeksmethode

1.5.1 Algemeen

Bij het vooronderzoek worden literatuur en historische bronnen verzameld en gestructureerd geordend. Het eindresultaat is een rapportage met een bijbehorende CE-bodembelastingkaart. Het vooronderzoek dient conform de WSCS-OCE te worden uitgevoerd.³ Er is gebruik gemaakt van de WSCS-OCE d.d. 2016.

³ Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat 'Opsporen CE'

1.5.2 Inventarisatie bronnenmateriaal

Bij het vooronderzoek worden literatuur en historische bronnen verzameld en gestructureerd geordend. Het eindresultaat is een rapportage met een bijbehorende CE-bodembelastingkaart.

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- Gebeurtenissen die hebben geleid tot de mogelijke aanwezigheid van CE (indicaties)
- Gebeurtenissen die hebben geleid tot de verwijdering van CE (contra-indicaties)

Wij hebben de volgende archieven en collecties geraadpleegd:

VERPLICHTE BRONNEN			
Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
Literatuur	O.a. En nooit was het stil...	Ja	2.2
Gemeentearchief Midden-Delfland (via gemeentearchief Schiedam)	Vermeldingen oorlogshandelingen	Ja	2.5
Provinciaal archief / Nationaal Archief -'s-Gravenhage	Vermeldingen oorlogshandelingen	Ja	2.10
Explosieven Opruimings Dienst	Geruimde explosieven (mora's/wo's), mijnenkaarten	Ja	2.7
Luchtfotocollectie Bibliotheek Universiteit Wageningen	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.4
Luchtfotocollectie Topografische Dienst (Kadaster)	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.4

NIET-VERPLICHTE BRONNEN			
Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
Nederlands Instituut voor Militaire Historie	Inlichtingen verzet (575 serie)	Ja	2.9
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie	Collecties 216k en 077	Ja	2.12
Luchtfotocollectie National Collection of Aerial Photography (NCAP)	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Nee	
The National Archives (Londen)	2 nd TAF Daily Logs	Ja	2.13
Bundesarchiv-Militärarchiv	Duitse 88e legerkorps	Nee	
The National Archives and Records Administration (Washington)	Gegevens 8 th Air Force, 9 th Air Force, verschillende airborne divisions, 104 th US infantry division	Nee	
Getuigen	Getuigenverslagen uit de eerste hand	Nee	
Semi Statisch Archief (SSA) Rijswijk	Mijn- en Munitie Opruimingsdienst	Ja	2.11
Nationaal Archief te Den Haag	Inspectie Bescherming Bevolking tegen luchtaanvallen	Ja	2.10

IN DE WSCS-OCE NIET GENOEMDE BRONNEN			
Bron	Korte omschrijving	Geraadpleegd	Hoofdstuk
bedrijfsarchief AVG	Gegevens uit binnen- en buitenlandse archieven	Ja	2.1, 2.6
Bedrijfsdatabase AVG	O.a. oude webartikelen	Ja	2.1, 2.6
Koninklijke Bibliotheek	Oude krantenberichten	Ja	2.6
Luchtfotocollectie Luftbilddatenbank	Luchtfoto's Tweede Wereldoorlog	Ja	2.4
Centre Historique des Archives à Vincennes	Franse gevechtsverslagen	Nee	
The National Archives Ottawa	Canadese gevechtsverslagen	Nee	
Locatiedeskundige	Expert op het gebied van lokale historie	Nee	
Heemkundekringen / historische kringen	Plaatselijke archieven	Nee	
Kadaster Zwolle	Collectie stafkaarten Topografische Dienst Kadaster te Zwolle	Ja	2.3

1.5.3 Beoordeling bronnenmateriaal

In deze fase van het vooronderzoek worden de indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek beoordeeld. Op basis van deze gegevens wordt gemotiveerd vastgesteld of er sprake is van een van een op CE verdacht gebied. Indien er sprake is van een verdacht gebied, dan wordt tevens bepaald: de (sub)soort, de mogelijke aantallen en de verschijningsvorm van de vermoedelijk aanwezige CE, alsmede de horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied.

Bij de beoordeling van bronnenmateriaal is gebruikgemaakt van het geografisch informatie systeem (GIS). De indicaties en contra-indicaties zijn vertaald naar een locatie in het RD-coördinatenstelsel en verwerkt in GIS. De GIS dataset wordt mede gebruikt om te beoordelen of het onderzoeksgebied, of delen daarvan, verdacht is op de mogelijke aanwezigheid van CE.

1.5.4 Verantwoording

Het vooronderzoek is tot stand gekomen dankzij de volgende personen:

- Dhr. W. van den Brandhof MA (historicus): uitvoering van het vooronderzoek
- Dhr. P. Gieben (information manager): GIS kaartmateriaal, uitvoering van het vooronderzoek
- Dhr. M.A. Abee (afdelingshoofd OCE): interne beoordeling opzet en inhoud rapportage
- Dhr. J.W.J. de Beer (manager OCE): interne beoordeling opzet en inhoud rapportage
- Dhr. M. Jochoms (Senior OCE-deskundige): interne beoordeling inhoud rapportage

1.5.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat de resultaten van het literatuur- en het archiefonderzoek.

In hoofdstuk 3 zijn de relevante indicaties en contra-indicaties chronologisch geordend in een lijst van gebeurtenissen. In dit hoofdstuk is tevens bepaald of de lijst met gebeurtenissen voldoende indicaties bevat, waaruit blijkt dat ter plaatse van de onderzoekslocatie mogelijk CE aanwezig zijn.

Hoofdstuk 4 is het resultaat van de beoordeling van bronnenmateriaal. De bij hoofdstuk 4 behorende presentatiekaart van de verzamelde historische feiten is opgenomen in bijlage 6.4.

Conclusies en aanbevelingen komen aan de orde in hoofdstuk 5.

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

2.1 Eerder uitgevoerde onderzoeken

2.1.1 Rapportages archief AVG

Medewerkers van AVG hebben in het verleden een vooronderzoeken in het grondgebied van de gemeente Midden-Delfland uitgevoerd:

- AVG Explosieven Opsporing Nederland, Vooronderzoek Gemaal Klaas Engelbertpolder d.d. 25 mei 2016. Kenmerk: 1662002-VO-02

De aangetroffen relevante informatie is in deze rapportage verwerkt.

2.1.2 Derden

Er zijn in het AVG bedrijfsarchief meerdere door civiele explosieven opruimingsbedrijven in de gemeente Midden-Delfland uitgevoerde vooronderzoeken aanwezig:

- T&A Survey, Historisch vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van gepland leidingtracé Leiding over Noord te Rotterdam d.d. 31 augustus 2012. Projectnummer 0512GPR3051
- Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurspolder d.d. 18 juni 2009. Kenmerk: 72522-VO-01

Een zoekslag naar vooronderzoeken op het internet heeft de volgende rapportages opgeleverd:

- IDDS, Rapport vooronderzoek conventionele explosieven Dijkhoornseweg 39 Den Hoorn d.d. 18 februari 2013. Kenmerk: 13010107/MBO/rap1
- IDDS, Procesverbaal van Oplevering (PvVO) Detectie en gecontroleerd ontgraven, Dijkhoornseweg 39/43, Den Hoorn. 'Verslaglegging, uitkomsten detectie onderzoek, gevolgd door het gecontroleerd ontgraven, afgesloten met een PvVO' d.d. 1 maart 2012. Kenmerk: 12010032/PvVO/ARI
- ARCADIS, Quicksan Conventionele Explosieven Slinksloot d.d. 16 april 2014. Kenmerk 077670641:0.2

Er wordt in de geraadpleegde rapportages melding gemaakt van gevechtshandelingen in Maasland:

Datum	Gebeurtenis (bron: Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurspolder)	Relevant	Motivatie
Najaar 1940	bij Huis te Velde (in de Dijkpolder) een zoeklicht-opstelling en een radioluisterpost met onderkoken aangelegd (p.8)	Nee	Locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
1 maart 1941	Maasland, mehrere Brandbomben ins freie Feld abgeworfen. Kein schaden. Maasland, 4 Sprengbomben, davon 1 Blindganger, ins freien Feld abgeworfen. Kein Schaden. In Maasland wurde 1 Komplettes Abwurfgeräte für Brandbomben mit 48 Brandbomben gefunden (p.10)	Nee	De vermelding is te globaal
26 maart 1941	Trambrug aan de Maaslandsedam wordt getroffen door een bombardement (p.9)	Mogelijk	De locatie valt binnen de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurs-polder)	Relevant	Motivatie
3 april 1941	In Maasland 3 Sprengbombe Schwere Kalibers ins Freie Feld abgeworfen. 1 Landweg mit Brücke beschädigt, Elektr. Leitung zerstört, Glasschaden am einigen Wohnhäusern (p.10)	Nee	De vermelding is te globaal
4 april 1941	Om 23.00 uur vlakbij de trambrug bij de Maaslandse dam drie bommen afgeworpen (p.8)	Mogelijk	De locatie valt binnen de begrenzing van het analysegebied
10-11 mei 1941	In een weiland vlakbij Maasland tien bommen afgeworpen (p.8-9)	Nee	De vermelding is te globaal
11-12 mei 1941	De Oostgaag getroffen door een bombardement (p.8-9)	Mogelijk	De Oostgaag loopt deels door het analysegebied
Juli 1941	In de omgeving van Huis te Velde enkele 300 kilo zware bommen afgeworpen. Later die maand vallen er bommen in de Westgaag (p.8)	Nee	De locatie valt buiten de begrenzing van het analysegebied
16 juli 1941	Bombardement op Maasland (p.9)	Nee	De vermelding is te globaal
28 augustus 1941	Bij de Kwakelweg in Maasland een goederentrein beschoten (p.8)	Mogelijk	De locatie valt binnen de begrenzing van het analysegebied
22 maart 1943	De omgeving van de Maaslandse veiling gebombardeerd (p.8)	Nee	De locatie valt buiten de begrenzing van het analysegebied
15 mei 1943	Een Duits vliegtuig stort neer te Maasland (p.9)	Nee	De vermelding is te globaal
20 mei 1943	De Duitse bezetter schietoefeningen bij boerderijen in de Westgaag (p.8)	Nee	De vermelding is te globaal
September 1944	In de Commandeurspolder zijn palenvelden aangelegd om eventuele geallieerde luchtplandingen tegen te gaan (p.13)	Nee	Er is geen feitelijk bewijs dat hier CE zijn aangebracht
April 1945	De weg bij de Maaslandse dam versperd met asperges (p.8)	Nee	Geen CE indicatie (er wordt niet vermeld dat er hier CE waren aangebracht)
12 juni 1990	In Maasland is gisteren op de Coldenhovelaan een granaat van Duitse makelij onschadelijk gemaakt (p.9)	Nee	De locatie valt buiten de begrenzing van het analysegebied

2.2 Literatuur

2.2.1 Meidagen 1940

Algemene historische context:

Het 6^e en het 18^e Duitse leger vielen op 10 mei 1940 Nederland binnen in kader van het door Hitler bevolen Fall Gelb. Het 6^e leger trok door het zuidelijk deel van Nederland richting het Albertkanaal. De hoofdaanval van het 18^e leger was gericht op de Moerdijkbruggen die door Duitse parachutisten waren veroverd. De Moerdijkbruggen waren de toegangspoort naar Vesting Holland waar het Nederlandse opperbevel, koningin Wilhelmina en de regering zetelden.

Nederland was van groot belang voor de Luftwaffe (de Duitse luchtmacht). De vliegvelden zouden worden gebruikt voor de strijd tegen Groot-Brittannië en tegelijkertijd kon het Ruhrgebied alleen afdoende worden beschermd tegen vijandelijke luchtaanvallen wanneer er Nederlands grondgebied aan het Derde Rijk was toegevoegd.

De analyseresultaten zijn in de onderstaande tabellen verwerkt:

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlog en verzet in de Prinzenstad)	Relevant	Motivatatie
12 mei 1940	Generaal Von Sponeck had zich met circa driehonderd man verschanst op en rondom Ockenburg. Maar hij verkeerde daar in een geïsoleerde positie, terwijl de Nederlanders in dit gebied vrij omvangrijke versterking ontvingen. Aangezien hij nog radiocontact had met de Duitse eenheden bij Overschie, zou hij proberen vanuit Ockenburg via Wateringen en Schipluiden zich bij deze groep te voegen om gezamenlijk druk te kunnen uitoefenen op de Nederlanders, die noordelijk Rotterdam tot aan de Nieuwe Waterweg beheersten (p.109)	Nee	Er wordt niet over gevechtshandelingen in Schipluiden gesproken (enkel de Duitse terugtocht)
Meidagen 1940	Vervolgens trokken zij zich weer op Den Hoorn terug en verdwenen in de richting Schipluiden. Wederom was Von Sponeck zijn tegenstander te vlug af en toen hij eenmaal voorbij Schipluiden was, kon hij tamelijk gemakkelijk de noordrand van Overschie bereiken (p.109)	Nee	Er wordt niet over gevechtshandelingen in Schipluiden gesproken (enkel de Duitse terugtocht)

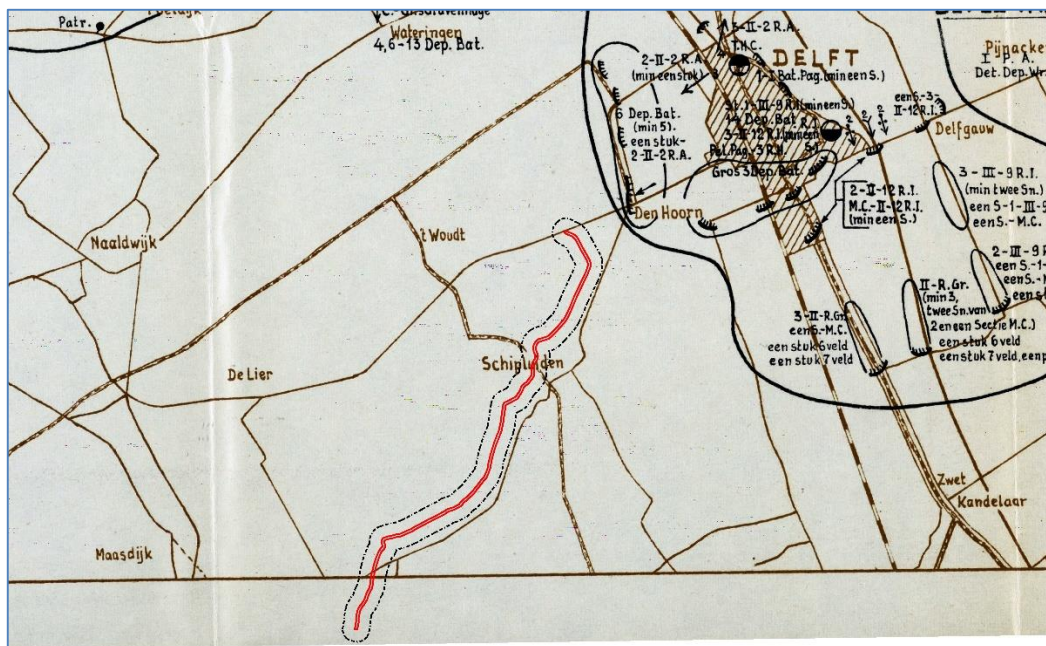
Datum	Gebeurtenis (bron: C.D. Kamerling, Algemeen Overzicht van de strijd om en in de Vesting Holland (zonder het oostfront) en de strijd tegen de luchtlandingstroepen rondom 's-Gravenhage. Mei 1940)	Relevant	Motivatatie
Meidagen 1940	Vast staat wel, dat de vijand er in slaagde Den Hoorn in handen te houden tot de rest van de Groep Sponeck van Het Woud was afgemarcheerd naar Schipluiden, zodat de gehele groep zich aan de dreigende omsingeling wist te onttrekken (p.263)	Nee	Er wordt niet over gevechtshandelingen in Schipluiden gesproken (enkel de Duitse terugtocht)

Datum	Gebeurtenis (bron: Facetten van Delft)	Relevant	Motivatatie
Meidagen 1940	Wederom echter was Von Sponeck zijn tegenstander te vlug af en toen hij eenmaal voorbij Schipluiden was kon hij vrij gemakkelijk de noordrand van Overschie bereiken (p.207)	Nee	Er wordt niet over gevechtshandelingen in Schipluiden gesproken (enkel de Duitse terugtocht)

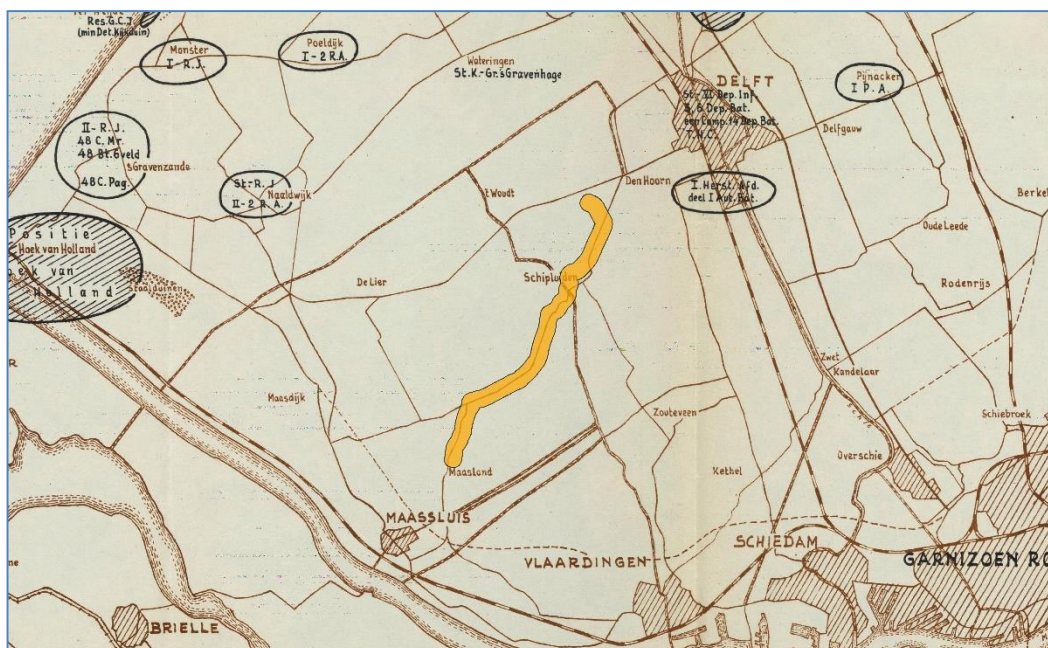
Datum	Gebeurtenis (bron: E.H. Brongers, De Slag om de Residentie 1940)	Relevant	Motivatatie
Meidagen 1940	Het 6e depotbataljon uit Delft zou uit oostelijke richting de beslissende aanval ondernemen. Die aanval liep over Den Hoorn, tussen Delft en 't Woudt en het was de bedoeling dat in de eerstgenoemde plaats 2 secties naar Schipluiden zouden afbuigen om ook de zuidelijke ontsnappingsroute voor de vijand af te snijden. Het was een weldoordacht plan, maar toen in de middag de voorste depotcompagnie Den Hoorn naderde, bleek dat de Duitsers ook die plaats met een vooruitgeschoven afdeling parachutisten hadden bezet. Allereerst moest nu dit dorp worden gezuiverd. De strijd die ontbrandde was om 6 uur 's avonds in ons voordeel beslist (p.189)	Nee	Er wordt niet over gevechtshandelingen in Schipluiden gesproken

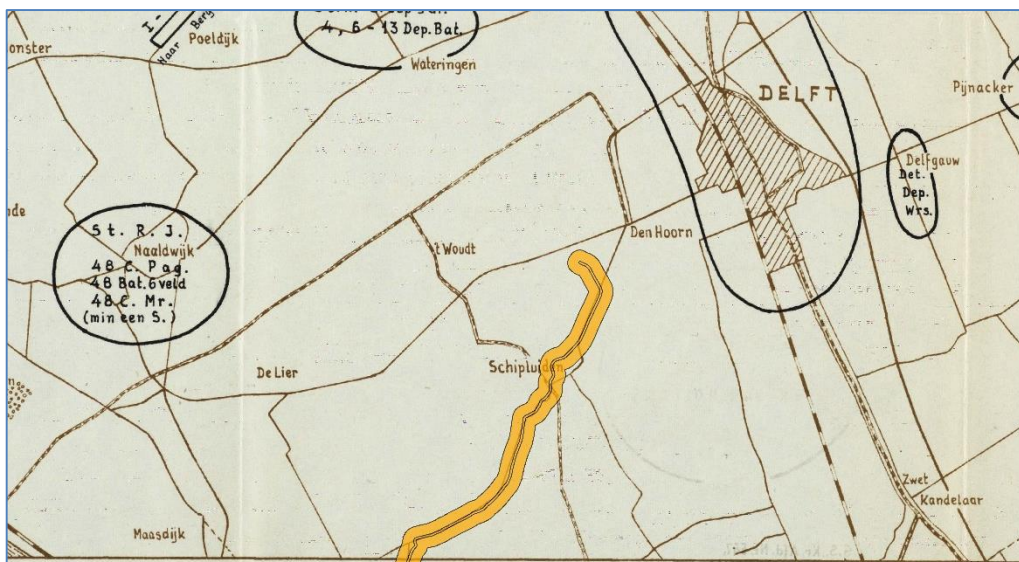
Datum	Gebeurtenis (bron: A. Spanjaard, De Slag om Vesting Holland)	Relevant	Motivatie
Meidagen 1940	Tijdens de gevechten om Den Hoorn had Gruppe Von Sponeck kans gezien om onopgemerkt in zuidelijke richting via Schipluiden te ontsnappen. In de avond van 12 mei 1940 bereikte de groep Overschie (p.121)	Nee	Er wordt niet over gevechtshandelingen in Schipluiden gesproken (enkel de Duitse terugtocht)

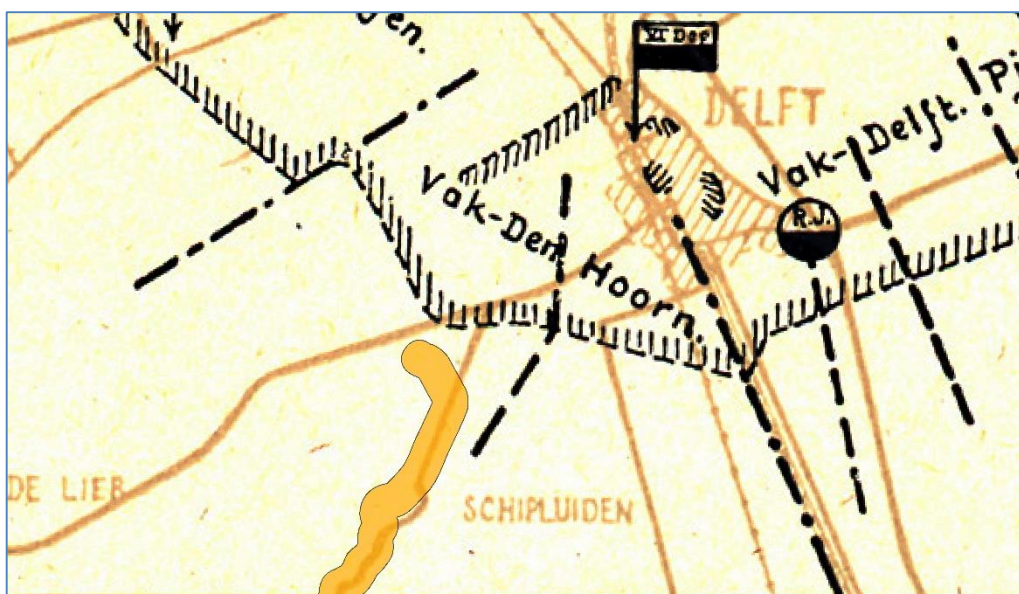
Afb.2.- Nederlandse militaire opstellingen mei 1940. Onderzoeksgebied: rood omlijnd.
Analysegebied: zwart omlijnd. Bron: de 'groene serie'.

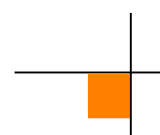
Afb.3.- Nederlandse militaire opstellingen mei 1940. Onderzoeksgebied: rood omlijnd.
Analysegebied: geel gearceerd. Bron: de 'groene serie'.

Afb.4.- Nederlandse militaire opstellingen mei 1940. Onderzoeksgebied: rood omljnd.
Analysegebied: geel gearceerd. Bron: de 'groene serie'.

Afb.5.- Nederlandse militaire opstellingen mei 1940. Onderzoeksgebied: rood omljnd.
Analysegebied: geel gearceerd. Bron: de 'groene serie'.

Datum	Gebeurtenis (bron: O. Spinnewijn, Schipluiden Den Hoorn 1940-1945)	Relevant	Motivatie
Mei 1940	Vanuit de Woudse polder lukte het een troep Duitsers op 12 mei Den Hoorn te bezetten. Een poging om van hieruit naar Delft door te stoten mislukte evenwel. Ze kregen zwaar tegenvuur van Nederlandse soldaten, die zich hadden verschanst in De Kogelgieterij, aan het eind van de Buitenwatersloot. De Duitsers trokken zich weer terug op Den Hoorn en verdwenen in de richting Schipluiden (p.34)	Nee	De aangegeven locatie waar werd gevochten ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

2.2.2 Luchtoorlog 1940-1945

Gegevens met betrekking tot de luchtoorlog in 1940-1945 zijn in de onderstaande overzichten verwerkt:

Datum	Gebeurtenis (bron: O. Spinnewijn, Schipluiden Den Hoorn 1940-1945)	Relevant	Motivatie
Mei 1940	De Fokker C10 na de noodlanding bij C. van der Maarel, Abtswoude (p.15)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
Mei 1940	Ze komen van Den Hoorn en vertellen dat een viertal bommen vlak bij het dorp is gevallen en dat het er een geweldige ruïne is. Vier bommen waren naast de kerk gevallen en hadden die ravage aangericht (p.12-13)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
Mei 1940	Vier bommen uit een Duits toestel gegoooid. De vlieger was door het Delftse luchtafweergeschut geraakt en moest een noodlanding maken. Gelukkig kwamen de projectielen vooraan in Tanthof terecht en niet op het centrum van Den Hoorn, anders zou er van het dorp niets overgebleven zijn (p.33)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
30 juni 1940	In de vroege ochtenduren werden de bewoners van de Abtswoudse polder, die toen nog onder de gemeente Schipluiden viel, opgeschrikt door een angstaanjagend gegier. Enkele seconden later gevolgd door een daverende klap, nog enkele explosies en daarna een doodse stilte. Op het land van D. van Winden was een Engelse Hampden bommenwerper neergestort (p.27)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
Nacht van 20 op 21 juli 1941	Toen we boven door de ramen keken, zagen we dat de gebouwen achter De Kogelgieterij een grote vuurzee waren. Een voltreffer uit Britse vliegtuigen was op het munitiedepot terechtgekomen en dat brandde nu als een fakkel. Een paar dagen geleden hadden lange colonnes vrachtwagens munitie in de loodsen van De Kogelgieterij gebracht en die was nu in de lucht gevlogen. Er kwam een nieuwe serie bommen neer, soms ver buiten hun doelwit. Ook in de tuinderijen aan de oostzijde van de Dijkshoomseweg. En toen viel er een regen van brandbommen. In de Schoolstraat lag het al snel vol met brandende staafbommen. De kerk kreeg er drie. Brandbom door het schooldak heen geslagen (p.35-36)	Nee	De aangegeven locaties liggen buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlog en verzet in de Prinsenstad)	Relevant	Motivatie
30 juni 1940	Wellington aangeschoten door luchtafweer en neergekomen in de omgeving van Abswoude. Het vliegtuig keerde terug van een aanval op Duitse schepen bij Maassluis. De RAF bemanning van de Hampden P 4341 ligt begraven in Schipluiden (p.227)	Nee	Er wordt alleen over begraven bemanningsleden te Schipluiden gesproken
Geen datumvermelding (vermoedelijk 1944)	Een deel van de gedropte Westlandse wapens ging naar de boerderij van boer Meel in Schipluiden. Het verzet oefende met wapens bij de schuur van een bevriende boer tussen Delft en Schipluiden (p.518, 582)	Nee	De locaties kunnen niet worden herleid

Datum	Gebeurtenis (bron: http://www.vergeltungswaffen.nl)	Relevant	Motivatie
8 maart 1945	V1 neergekomen te De Lier, Oostbuurt	Nee	Oostbuurt ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: http://huizen.deds.nl/~bhummel/gif/3Jvl.html)	Relevant	Motivatie
Mei 1940	De 390 beschadigde een Ju 88 en schoot mogelijk een Ju-52 neer. Belaagd door Me 110's ont kwam de 390 richting Rotterdam. Bestookt door Nederlands afweergeschut werd het beschadigde toestel in een weilandje aan de Zouteveenseweg bij Schipluiden aan de grond gezet. Dit was in een weiland waar een boer bezig was te melken. Ze mochten zijn auto lenen en gingen daarmee naar Delft, waar ze door Nederlandse troepen werden krijgsgevangen gemaakt.	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: SGLO verliesregister, webversie ⁴)	Relevant	Motivatie
10 mei 1940	D8 van 3-V-2 LVR maakt een noodlanding te Schipluiden Zouteveenseweg	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
13 mei 1940	Ju 52 gecrasht te Schipluiden	Nee	De locatie kan niet worden herleid
13 mei 1940	Ju 52 gecrasht te Schipluiden	Nee	De locatie kan niet worden herleid
13 mei 1940	Ju 52 gecrasht te Schipluiden	Nee	De locatie kan niet worden herleid
29/30 juni 1940	Hampden I van No. 61 Squadron gecrasht tussen Abtswoude en Schipluiden 5 km ten zuidwesten van Delft	Nee	De locatie kan niet worden herleid
2 oktober 1944	Typhoon Ib van No. 266 Squadron gecrasht nabij de Oostbuurtseweg Schipluiden	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
7 december 1944	Spitfire LF.IX vna No. 302 Squadron gecrasht nabij Schipluiden Zoutveen (=Zouteveen)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: G.J. Zwanenburg, En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2)	Relevant	Motivatie
1940-1945	Geen relevante gegevens aangetroffen	-	-

Datum	Gebeurtenis (bron: T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 5 mei 1945 ⁵)	Relevant	Motivatie
10 mei 1940	Duits bombardement op Schipluiden. Getroffen werd de omgeving van de RK kerk te Den Hoorn door vier bommen.	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

⁴ Geen vermeldingen betreffende Maasland en St. Maartensregt aangetroffen.

⁵ Geen vermeldingen betreffende St. Maartensregt aangetroffen.

Datum	Gebeurtenis (bron: T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 5 mei 1945 ⁵)	Relevant	Motivat
10 mei 1940	Heinkel He III bij de spoorlijn in Den Hoorn, Schipluiden gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10 mei 1940	Junker Ju 52/3m 1Z+AU met Werkenummer 6453 van het IV./KGZbV 1 bij 't Woudt, Schipluiden gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10 mei 1940	Douglas Northrop 8A3N nr. 390 van het 3-V-2 LvR op een weiland tussen de Vlaardingse Vaart en de weg Vlaardingen – Schipluiden, Zouteveenseweg, te Schipluiden gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10 mei 1940	Junker Ju 52/3m van het KGZbV 12 om 06.30 uur tussen Den Hoorn en Abtswoude, Delft gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10 mei 1940	Junker Ju 52/3m ten zuidwesten van Den Hoorn neergestort.	Nee	De beschrijving is te globaal
10 mei 1940	Fokker C-X nr. 708 van het 1-I-1 LvR op het terrein van C. van de Marel te Abtswoude bij de spoordijk ten zuiden van Delft nabij Den Hoorn gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10/11 mei 1941	Bombardement op Maasland. Getroffen werden enkele weilanden.	Nee	De beschrijving is te globaal
11/12 mei 1941	Bombardement op Maasland. Getroffen werd de Oostgaag.	Mogelijk	De Oostgaag loopt door het analysegebied
16 juli 1941	Bombardement op Maasland. Getroffen werd de omgeving van Huis ter Velde (= Huis ten Velde)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
16 juli 1941	Bombardement op Den Hoorn. Getroffen werd een munitie opslagplaats.	Nee	Deze vermelding is niet bruikbaar omdat uit de beschrijving niet kan worden afgeleid of er hier sprake is van Den Hoorn op Texel of Den Hoorn in Zuid-Holland
13 mei 1940	Junker Ju 52/3m om 14.00 uur te Schipluiden gecrasht	Nee	De locatie kan niet worden herleid
13 mei 1940	Junker Ju 52/3m om 14.00 uur te Schipluiden neergestort	Nee	De locatie kan niet worden herleid
13 mei 1940	Junker Ju 52/3m om 16.15 uur te Schipluiden gecrasht	Nee	De locatie kan niet worden herleid
30 juni 1940	Hampden Mk I P4341 QR- van het No. 61 squadron verongelukt aan de Abtswoudeweg te Schipluiden gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
21 juli 1941	Bombardement op Schipluiden. Getroffen werden tuinderijen aan de oostzijde van de Dijkhoornseweg en de Schoolstraat.	Nee	De Dijkhoornseweg ligt bij Den Hoorn. Dit geldt ook voor de Schoolstraat
2 oktober 1944	Typhoon Mk MN439 ZH-O van het No. 266 Rhodesia squadron op ca. 200 meter van de Oosterbuurweg (=vermoedelijk Buurtscheweg] te Schipluiden gecrasht	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
8 maart 1945	V-1 neergestort in De Lier. Getroffen werd de Oostbuurt.	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlogsdagboek van E.M. Tutein Nolthenius)	Relevant	Motivat
17 september 1944	Gisteren pamfletten uitgestrooid, o.a. bij Schipluiden	Nee	Geen CE indicatie

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlogsdagboek van A. Th. Hosman)	Relevant	Motivat
21 april 1941	Er blijken brandbommen gevallen te zijn in Abtswoude (p.8)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlogsdagboek van A. Th. Hosman)	Relevant	Motivatatie
21 juli 1941	Vannacht ca. 12.45 gewekt door bominslag, 't blijkt op de Kogelgieterij te zijn...maar er blijkt munitie opgeslagen te zijn, welke al spoedig begint te exploderen...Met hevige explosies vliegt magazijn na magazijn in de lucht een fantastisch vuurwerk vormend van kometen en stenen...De B.W.sloot is er slechter afgekomen. *B.W.sloot: Buitenwatersloot, de weg langs de Kogelgieterij, in het verlengde van de Hoornsche-weg (p.13)	Nee	De aangegeven locaties liggen buiten de begrenzing van het analysegebied
22 juli 1941	Uit de 2 gespaarde loodsden werden nog 6 wagens met munitie gehaald (p.13)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: F.J. Molenaar, De luchtverdediging in de meidagen 1940)	Relevant	Motivatatie
10 mei 1940	Tussen Delft en Rotterdam ontstond motorstoring door inslaande granaatscherven van Nederlands luchtafweergeschut. Daarom besloot de vlieger een noodlanding te maken. Omdat het beschadigde landingsgestel niet meer kon worden uitgedraaid, moest hij een buiklanding maken. Hij slaagde erin zijn toestel aan de grond te zetten in een weilandje aan de Zouteveenseweg bij Schipluiden (deel 1, p. 390)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10 mei 1940	Na aan het bombardement op Waalhaven te hebben deelgenomen, maakte de Fokker-C X, nr. 708 een noodlanding bij Den Hoorn (bij Delft) (deel 1, p. 289)	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
10 mei 1940	DOUGLAS-8A3N (Northrop-85) motor getroffen door eigen luchtdoelartillerie. Noodlanding Schipluiden. Waarnemer gewond. Vliegtuig beschadigd (p.1089)	Nee	De beschrijving is te globaal
13 mei 1940	Omstreeks 14.00 nam het personeel van de batterij boven Schipluiden vijf vijandelijke vliegtuigen waar, waaruit een dertigtal valschermjagers sprongen. De batterij opende het vuur en haalde twee van deze vliegtuigen neer. Om 16.15 passeerde een patrouille van drie Ju 52 vliegtuigen, vliegende van noord naar zuid. Men slaagde er in één van deze vliegtuigen neer te schieten. Tegen 19.00 passeerde opnieuw een patrouille van drie vliegtuigen de batterij. Deze vloog zo laag, dat alleen stukkenvuur kon worden afgegeven en met de mitrailleurs kon worden geschoten. Het resultaat was, dat twee van de vliegtuigen tot dalen werden gedwongen (deel 2, p. 613)	Mogelijk	Het analysegebied ligt deels op het grondgebied van Schipluiden

2.2.3 Verzet en bevrijding 1945

Het analysegebied werd pas na de Duitse capitulatie in mei 1945 bevrijd. Er is hier in het laatste oorlogsjaar derhalve geen sprake geweest van grondgevechten.

De Duitse bezetter heeft de volgende defensieve maatregelen getroffen om de regio Schipluiden ter verdediging in te richten:

Datum	Gebeurtenis (bron: N.P. Bakker, De bunkers van Schipluiden)	Relevant	Motivatie
1999-2000	Op het grondgebied van de gemeente Schipluiden bevinden zich nog enkele bunkertjes uit de Tweede Wereldoorlog, gebouwd voor de bezetter. Twee van deze bunkers liggen in de Klaas Engelbrechtspolder, achter de RK begraafplaats, de andere ligt langs de Zijde, bij de Oostlaan (p.27)	Mogelijk	De bunker in de Klaas Engelbrechtspolder ligt in het analysegebied (de andere bunker daarbuiten)
1999-2000	De bunker in de Klaas Engelbrechtspolder. In deze bunker bevond zich een radiozender, waarschijnlijk voor het storen van de boordradio's van Engelse vliegtuigen. De bunker staat achter de eerste boerderij ten zuiden van de genoemde begraafplaats (hier woonde destijds de fam. Smits). Hier stonden ook de zendmasten de betonnen fundering is nog te zien. In het weiland achter de boerderij stond een houten barak voor huisvesting van de bemanning. Verder waren er twee schuilbunkers. De ene stond vlak bij de zendmast, de andere stond 50 tot 100 meter vanaf de weg, achter het huidige motorgemaal. Door geruchten op 5 september 1944 van aankomende geallieerde troepen werden de zendmasten opgeblazen, de houten barak in brand gestoken en de zendinstallatie vernield (p.28)	Mogelijk	Deze bunker ligt in het analysegebied
1999-2000	De bunker langs de Zijde bij de Oostlaan. In deze bunker bevond zich een 2 cm luchtdoelkanon. De bunker is in de oorlog aangevallen door Engelse jagers. In 1960 kwamen er bij grondwerkzaamheden nog vliegtuigmunitie en telefoonkabels tevoorschijn (p.28)	Nee	Deze bunker ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: http://www.bunkerfotos.nl/schipluiden.htm)	Relevant	Motivatie
2008	Foto van een bunker te Schipluiden	Nee	De locatie wordt niet vermeld / kan op basis van deze website niet worden achterhaald

Datum	Gebeurtenis (bron: http://inbeeld.middendelfland.net/md2005/bunker.htm)	Relevant	Motivatie
2005	Kleine bunker in de Klaas-Engelbrechtspolder. De bunker ligt achter de R.K. begraafplaats bij Hordenpijl (tussen Schipluiden en Den Hoorn).	Mogelijk	Deze bunker ligt in het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: www.rijksmonumenten.nl)	Relevant	Motivatie
2016	Batterij den hoorn: voormalige bunker 10021 met munitiedepots en verblijfsruimte voor manschappen	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlog en verzet in de Prinsenstad)	Relevant	Motivatie
Medio 1944, maart 1945	Om de positie Hoek van Holland nog meer te beschermen, werd polderland in de richting van Schipluiden onder water gezet en in maart 1945 werd die inundatie uitgebreid. In het droge deel kwamen op grote schaal loopgraven (p.479-480)	Nee	Geen CE indicatie

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlogsdagboek van E.M. Tutein Nolthenius)	Relevant	Motivatie
14 april 1944	Bij Schipluiden zag ik het land onder water lopen. Een brede ijzeren buis ging van een vaart naar polder. De koeien lagen nog rustig naast het wassende water te herkauwen. Alles gaat heel langzaam. Een boerderij kreeg een aardenwal met plaggen om zich heen, maar wat doet de boer zonder land?	Nee	Geen CE indicatie

De volgende vermeldingen hebben betrekking op het verzet:

Datum	Gebeurtenis (bron: Oorlog en verzet in de Prinsstad)	Relevant	Motivatie
1944	Boerderij Landlust in Maasland was de plaats van samenkost van waaruit alle Westlandse verzet werd gecoördineerd. De gedropte Westlandse wapens gingen per Westlander (tuinderscheepje) naar hun eindbestemming, meestal boerderij Landlust van Ome Jan Doelman aan de Oostgaag in Maasland (p.377, 518)	Mogelijk	Deze boerderij ligt in het analysegebied

Datum	Gebeurtenis (bron: O. Spinnewijn, Schipluiden Den Hoorn 1940-1945)	Relevant	Motivatie
26 september 1944	Bemanningsleden van een Amerikaanse bommenwerper boven het Westland neergeschoten. Drie van de bemanningsleden van dat vliegtuig kwamen woensdagmiddag 27 september 1944 terecht bij Jan Doelman op boerderij Landlust, Oostgaag 67 te Maasland. Deze boerderij was een ontmoetingscentrum voor leden van de illegaleiteit (p.61)	Mogelijk	Deze boerderij ligt in het analysegebied. In het boek Oorlog en verzet in de Prinsstad wordt gemeld dat er hier wapens lagen opgeslagen

2.2.4 Naoorlogse geschiedenis

De onderstaande boeken hebben o.a. betrekking op de naoorlogse geschiedenis:

Datum	Gebeurtenis (bron: A. Meijers, Achtung Minen – Danger Mines. Het ruimen van landmijnen in Nederland 1940-1947)	Relevant	Motivatie
1940-1947	Geen relevante vermeldingen aangetroffen.	-	-

Datum	Gebeurtenis (bron: J. van Woensel, Vrij van explosieven. De geschiedenis van het EOCL en zijn voorgangers 1944-2004)	Relevant	Motivatie
1944-2004	Geen relevante vermeldingen aangetroffen.	-	-

2.3 Collectie kaarten Topografische Dienst Kadaster te Zwolle

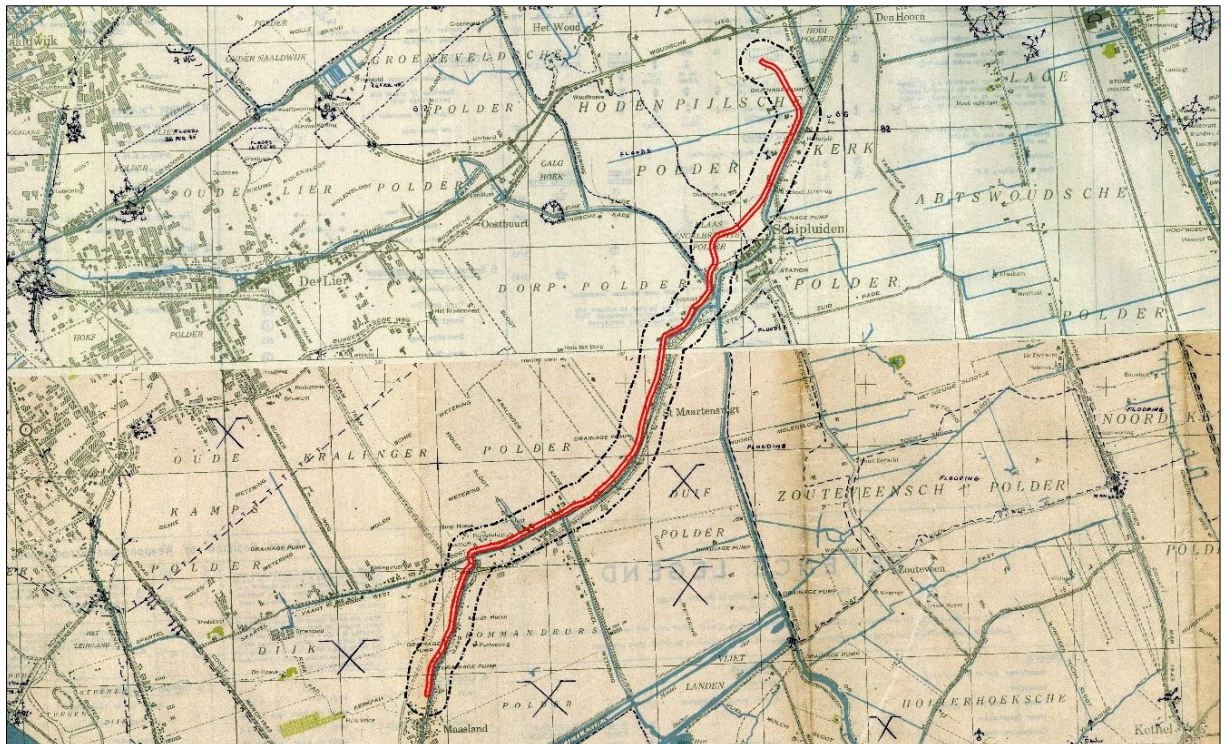
2.3.1 Geallieerde Defence Overprint

Het analysegebied staat op de volgende Defence Overprints:

- 391 Delft (First edition 1944)
- 2NE Vlaarding (First edition 12/1943)

De beide Defence Overprints hebben een schaal van 1:25.000. Defence Overprint kaarten werden vervaardigd op basis van vergaarde inlichtingen, bijvoorbeeld verkregen via luchtfotoverkenningen, waarbij de waarnemingen door de analisten op topografische stafkaarten werden ingetekend. Er staan in het analysegebied geen in de WSCS-OCE genoemde militaire objecten (bevattende CE) ingetekend. De omgeving toont wel enkele aanduidingen voor inundatiemaatregelen of anti-luchtlan-
dingsobstakels.

Afb.6. – Defence overprint kaarten van het analysegebied, gepositioneerd door middel van GIS. Rood omlijnd: onderzoeksgebied. Zwart omlijnd: analysegebied.

2.3.2 Duitse stafkaarten

Er zijn in het AVG bedrijfsarchief twee Duitse stafkaarten van het analysegebied aanwezig:

- Topografische Karte der Niederlande 1:50.000, Truppenkarte 37 Ost Rotterdam (uitgave oktober 1942)
- Topografische Karte der Niederlande 1:50.000, Truppenkarte 37 West Rotterdam (uitgave januari 1941)

Deze stafkaarten zijn vergelijkbaar met de exemplaren uit de voorgaande paragraaf en worden hier derhalve niet afgebeeld.

2.4 Luchtfoto's

2.4.1 Geraadpleegde luchtfoto's

Het archief van de Afdeling Speciale Collecties van de Wageningen Universiteitsbibliotheek is in kader van dit vooronderzoek geraadpleegd. Dit archief bevat luchtverkenningfoto's die zijn gemaakt door de Royal Air Force (RAF) en United States Army Air Forces (USAAF) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er zijn hier relevante luchtfoto's van het analysegebied aanwezig.

Het archief van de Topografische Dienst te Zwolle is eveneens geraadpleegd. Dit archief bevat luchtverkenningfoto's uit de oorlogsperiode, gemaakt door de RAF en USAAF. Het archief bestaat ook deels uit voor- en naoorlogse luchtfoto's. Er zijn hier relevante luchtfoto's van het analysegebied aanwezig.

Daarnaast is het archief van de Luftbildatenbank te Estenfeld (Duitsland) geraadpleegd. De Luftbildatenbank beschikt over 500.000 eigen luchtfoto's en raadpleegt daarnaast archieven in Nederland, Amerika, Groot-Brittannië en Canada. Er zijn hier relevante luchtfoto's van het analysegebied aanwezig.

De volgende luchtfoto's zijn besteld en vervolgens geanalyseerd (de selectie heeft plaatsgevonden op basis van de relevantie van de beschikbare opnamedata):

Datum	Vlucht	Fotonummer	Kwaliteit ⁶	Collectie ⁷	Geogerefereerd
8 maart 1943	D-211	3061	A	Kad	Ja
26 februari 1945	106G-4544	3017	A	Kad	Ja
24 maart 1945	106G-5077	4042	A	LBDB	Ja
8 april 1945	106G-5217	4181	A	LBDB	Ja
8 april 1945	106G-5217	4182	A	LBDB	Ja
19 juni 1945	34W-S0003	5028	B	LBDB	Ja
19 juni 1945	34W-S0003	5047	B	LBDB	Ja

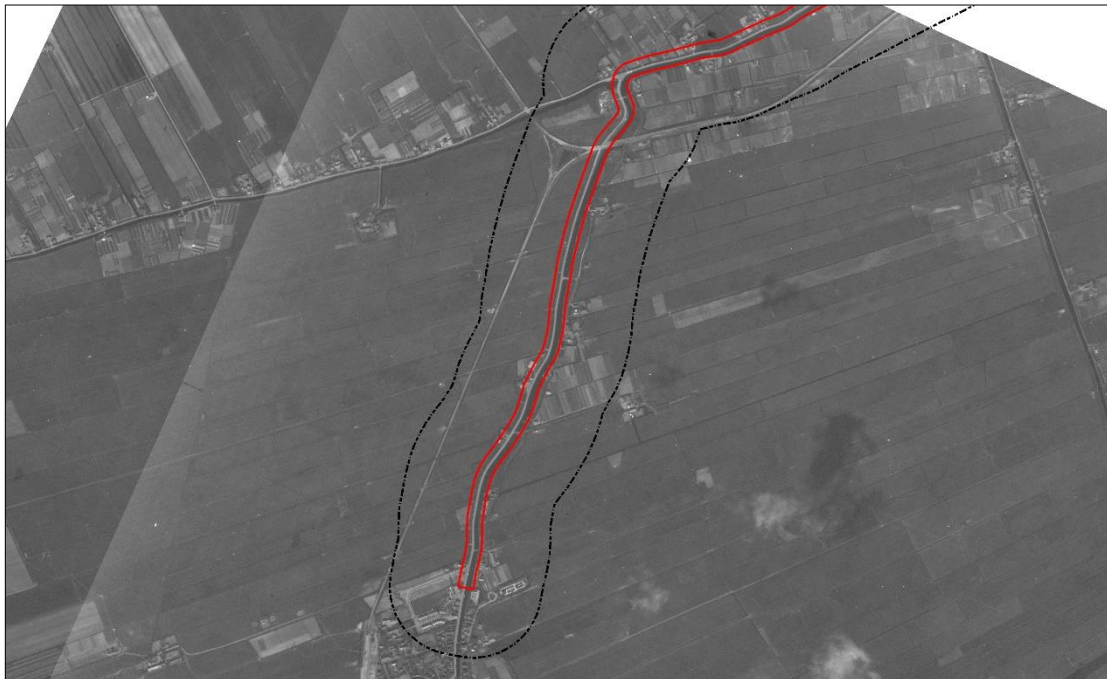
De luchtfoto's zijn als categorie A of B gekwalificeerd. Dat betekent dat de gebruikte luchtfoto's een kleine tot matige kwalitatieve beperking hebben voor wat betreft de luchtfoto interpretatie.

⁶ Geallieerde kwalificatie van fotokwaliteit. A = goed, B = matig, C = slecht.

⁷ Kad = Kadaster

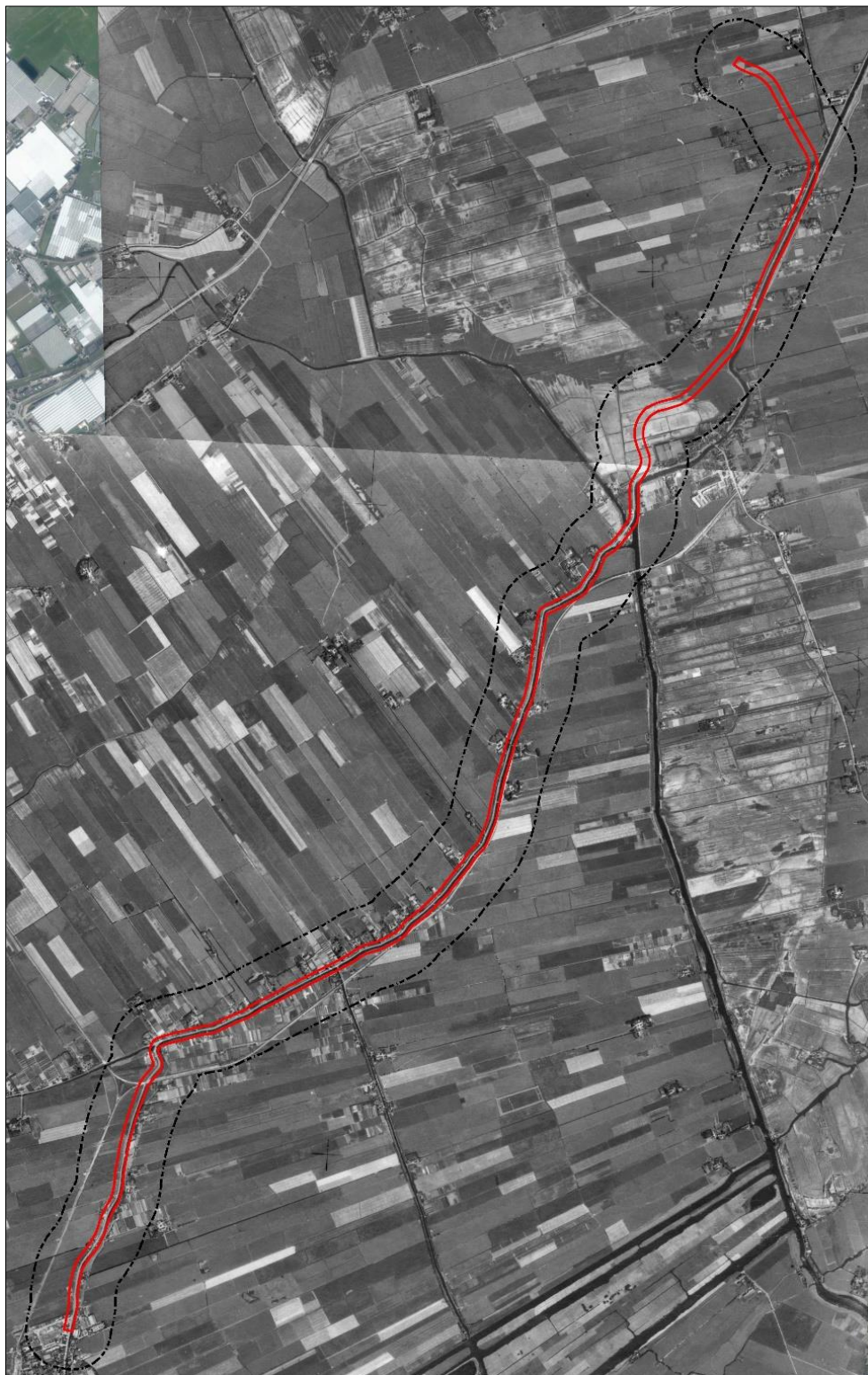
LBDB = Luftbildatenbank

*Afb.7.- Luchtfotocollage van het analysegebied noordelijk van Maasland.
De luchtfoto's d.d. 8 april 1945 zijn gepositioneerd door middel van GIS.
Rood omlijnd: onderzoeksgebied. Zwart omlijnd: analysegebied.*

Afb. 8. - Luchtfotocollage van het analysegebied. De luchtfoto's d.d. 19 juni 1945 zijn gepositioneerd door middel van GIS. Rood omlijnd: onderzoeksgebied. Zwart omlijnd: analysegebied.

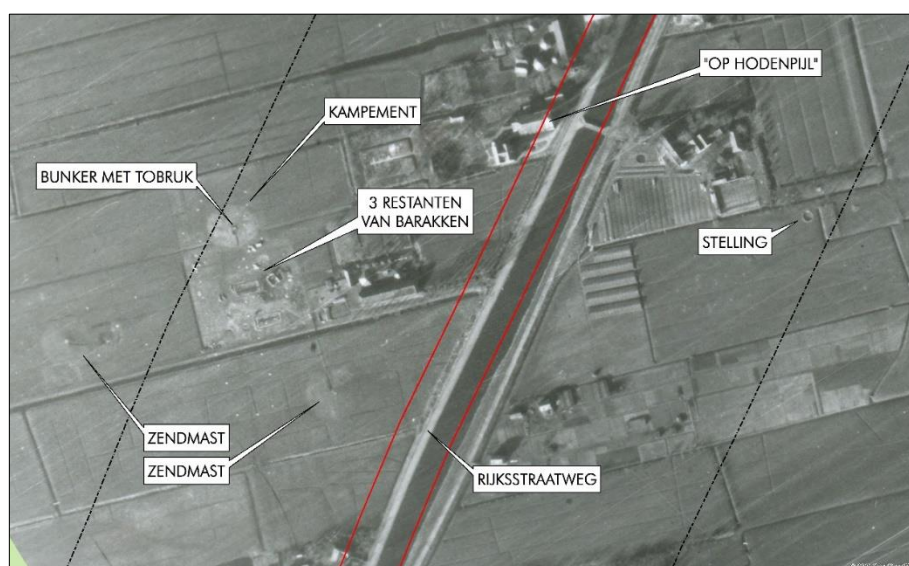

2.4.2 Luchtfoto-interpretatie 1944-1945

Een belangrijk selectiecriteria voor de luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog is de opnamedatum. De voorkeur ging primair uit naar 'jonge' luchtfoto's met een zo laat mogelijke opnamedatum uit de Tweede Wereldoorlog, dat wil zeggen: luchtfoto's die na de belangrijkste gevechtshandelingen zijn gemaakt. Er is daarnaast rekening gehouden met de kwaliteit van de luchtfoto's, alsmede de schaal. Er kan naar aanleiding van de luchtfotoanalyse worden geconcludeerd dat er geen sporen van gevechtshandelingen in het analysegebied zichtbaar zijn.

De waarnemingen naar aanleiding van de luchtfotoanalyse kunnen als volgt worden samengevat:

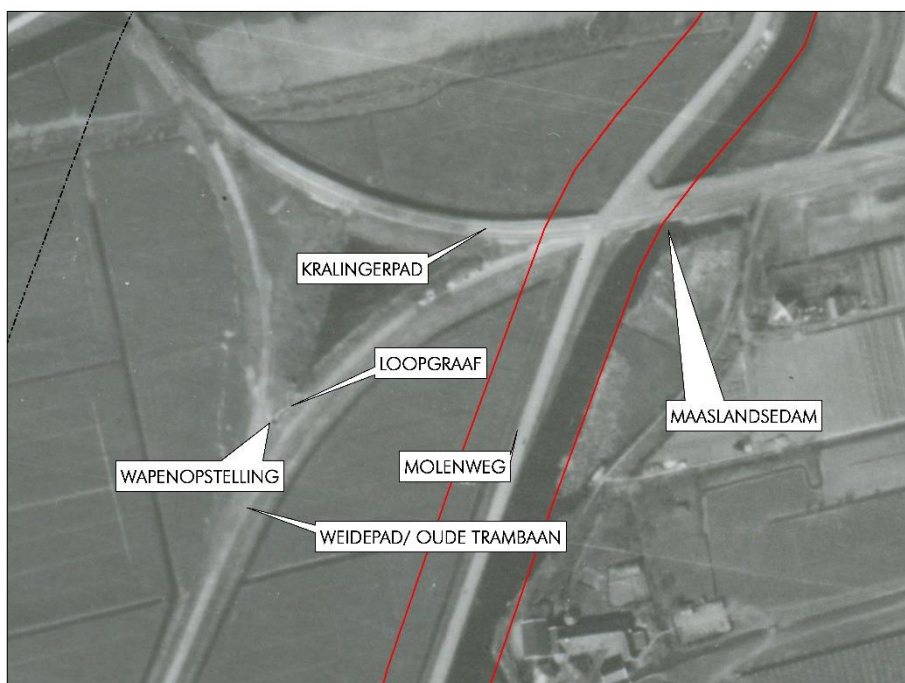
Luchtfoto	Analyseresultaat	Relevant	Motivatie
D-211	Geen bijzonderheden waargenomen	-	-
106G-4544	Militaire zendinstallatie bestaande uit een kampement met 3 restanten van barakken, 2 separate zendmasten	Ja	Het kampement met zijn installaties ligt grotendeels binnen het analysegebied
106G-4544	Bunker met tobruk binnen het kampement, gericht in NW richting	Ja	Ja de bunker ligt in het analysegebied
106G-4544	Geschutsstelling met verharde bedding nabij Tramkade 24b	Ja	Ja de bunker ligt in het analysegebied
106G-5077	De brug, gelegen aan het Weidepad, is verwijderd	Mogelijk	Indien er aanwijzingen zijn dat deze brug met een of meerdere vernielingsladingen is vernietigd
106G-5077	Loopgraaf met wapenopstelling nabij het Weidepad (omgeving Kralingerpad)	Mogelijk	De loopgraaf en de wapenopstelling zijn, conform de WSCS-OCE, verdacht op CE
106G-5217	Brug gelegen aan het Weidepad is verwijderd	Mogelijk	Indien er aanwijzingen zijn dat deze brug met een of meerdere vernielingsladingen is vernietigd
106G-5217	Loopgraaf met wapenopstelling nabij het Weidepad (omgeving Kralingerpad)	Mogelijk	De loopgraaf en de wapenopstelling zijn, conform de WSCS-OCE, verdacht op CE
34W-S0003	Inundatiemaatregelen ter hoogte van Schipluiden. Akkers zijn verzadigd met (grond) water	Nee	Geen CE indicatie

Afb. 9.- Luchtfotoanalyse van het analysegebied omgeving Rijksweg/Tramlijn. De luchtfoto is gemaakt op 26 februari 1945. Rood omlijnd: onderzoeksgebied. Zwart omlijnd: analysegebied.

*Afb. 10.- Luchtfotoanalyse van het analysegebied omgeving Weidepad nabij de Dijkmolen.
De luchtfoto is gemaakt op 8 april 1945. Rood omlijnd: onderzoeksgebied.
Zwart omlijnd: analysegebied*

*Afb. 11.- Luchtfoto van het analysegebied omgeving Weidepad/Kralingerpad.
De luchtfoto is gemaakt op 24 maart 1945. Rood omlijnd: onderzoeksgebied.*

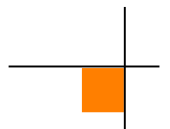
2.4.3 Luchtfoto-interpretatie huidige situatie

Het onderzoeksgebied is in de huidige situatie geanalyseerd met behulp van Google Earth en verschillende luchtfoto en topografische ondergronden die beschikbaar zijn via het GIS software pakket. Uit een vergelijking van deze luchtfoto's met de in de voorgaande paragrafen besproken exemplaren blijkt, dat er slechts enkele naoorlogse veranderingen hebben plaatsgevonden.

De veranderingen betreffen voornamelijk uitbreidingen van bedrijven, met name de plaatsing van nieuwe groeikassen. Bij de Gaagweg, ter hoogte van de Oostgaag, is een kleine jachthaven gerealiseerd. De Gaagweg is verlengd en als een soort rondweg om Schipluiden aangelegd. Deze rondweg vormt de aansluiting met de Rijksweg. De naoorlogs aangelegde snelweg A4 loopt door het analysegebied.

*Afb. 12- Huidige situatie. Rood omlijnd: onderzoeksgebied.
Zwart omlijnd: analysegebied*

2.5 Gemeentearchieven voormalige gemeenten Maasland en Schipluiden

Het analysegebied lag in de Tweede Wereldoorlog in de toenmalige gemeenten Maasland en Schipluiden. Bij het gemeentearchief van Midden Delfland zijn de volgende inventarisnummers geraadpleegd:

Gemeentesecretarie van Schipluiden 1931-1995 (Toegang 860)	Periode
1185 Inundatie tijdens de bezetting in de 2e Wereldoorlog	1940-1961
1747 Luchtbeschermingsdienst,	1939-1941
1794 Gegevens betreffende de oorlog	1939-1965
1966 Luchtbeschermingsdienst	1940-1941
2418 Wederopbouw van schade ontstaan in de 2e Wereldoorlog	1940-1945
2419 Wederopbouw van schade ontstaan in de 2e Wereldoorlog	1945-1946

Archief van de gemeente Maasland Archief Delft (1901) 1920-1980 (1989) Toegang 857	Periode
AM 371 - Correspondentie m.b.t. overlijden van personen door oorlogshandelingen of Duitse bezetting	1941-1945
AM 435 - Gegevens van in de gemeente aanwezige oorlogsgraven alsmede dagelijks onderhoud van deze graven in overleg met oorlogsgravenstichting	1951-1975
AM 479 - Gemeentelijk luchtbeschermingsplan	1936-1945
AM 480 - Organisatie gemeentelijke luchtbeschermingsdienst	1937-1940
AM 481 - Mobilisatie luchtbeschermingsdienst	1939-1940
AM 483 - Plaatselijke afdeling Nederlandsche Vereeniging voor Luchtbescherming	1938-1949
AM 484 - Luchtbeschermingsvoorschriften voor plaatselijke scholen	1941-1944
AM 485 - Luchtbescherming / diversen	1940-1944
AM 486 - Voorschriften inzake alarmering bevolking bij luchtaanvallen	1940-1943
AM 499 - Benoemingen, ontslagen en zaken tengevolge van de Duitse bezetting m.b.t. de brandweer	1942-1944
AM 730 - Subsidie herbouw oorlogsschade kerken	1951-1954-1955
AM 742 - Bemoeiingen met bouwen en slopen van verdedigingswerken	1946-1953

2.5.1 Luchtbeschermingsdienst, geruimde CE en oorlogsschade

Er zijn in het gemeentearchief van de voormalige gemeente Schipluiden documenten van de Luchtbeschermingsdienst aanwezig. De Luchtbeschermingsdienst was tijdens de Tweede Wereldoorlog onder andere verantwoordelijk voor het geven van luchtalarm bij bombardementen, het controleren van verduisteringsmaatregelen en het opnemen van schade na uitgevoerde bombardementen en vliegtuigbeschietingen.

In het onderstaande overzicht zijn gegevens met betrekking tot de luchtoorlog in 1940-1945, alsmede geruimde CE en oorlogsschade opgenomen. Deze vermeldingen hebben geen betrekking op het analysegebied.

Voormalige gemeente Schipluiden:

Datum	Gebeurtenis (bron: gemeentearchief Schipluiden 1931-1995. Toegang 860)	Relevant	Motivatie
10 mei 1940	In Den Hoorn vallen de eerste Duitse bommen (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	De locaties worden niet benoemd
10 mei 1940	Een Nederlands jachtvliegtuig maakt een noodlanding na een luchtgevecht bij de boerderij van Van der Maarel, Abtswoudseweg 2 (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	De locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
12/13/14 mei 1940	Een brug wordt door Hollandsche militairen vernietigd en versperringen worden achtergelaten (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	De locaties worden niet benoemd

Datum	Gebeurtenis (bron: gemeentearchief Schipluiden 1931-1995. Toegang 860)	Relevant	Motivat
29 juni 1940	Een Engels vliegtuig stort neer bij de boerderij van Van Winden, Abtswoudseweg 38 (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	De locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
24 juli 1940	Een burger sneuvelt door een schotwond te Schipluiden (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	Geen CE indicatie
21 juli 1941	Bominslag in een tomatenwarenhuis aan de Dijkshoornseweg 68-75 (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	De locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
September 1941	Schademelding van een landbouwschuur aan de Woudschelaan en raamlijsten aan de Lookwatering (Bron: Inventarisnr. 2418)	Nee	De locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied
7 december 1944	Een vliegtuig stort neer te Schipluiden (Bron: Inventarisnr. 1794)	Nee	De locatie is te globaal

Voormalige gemeente Maasland:

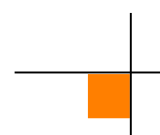
Datum	Gebeurtenis. Maasland. Gemeente Midden-Delfland. (bron: Archief Delft. Toegang 857)	Relevant	Motivat
18 maart 1943	Bombardement op Maassluis. (bron: inventarisnr. 499)	Nee	De locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

2.6 Nieuwsberichten

2.6.1 AVG collectie

De collectie CE gerelateerde nieuwsberichten in het AVG bedrijfsarchief, alsmede het internet en de oude krantencollectie van de Koninklijke Bibliotheek zijn geraadpleegd. De bevindingen worden in de onderstaande tabel samengevat.

Datum	Gebeurtenis (bron: AVG bedrijfsarchief, internet, Koninklijke Bibliotheek)	Relevant	Motivat
31 juli 2002	VLEGTUIGBOM DOOR EOD ONSCHADELIJK GEMAAKT. De Explosieven Opruimingsdienst (EOD) van de landmacht heeft dinsdagavond (30 juli) in de Haagse wijk Ypenburg een Engelse vliegtuigbom uit de Tweede Wereldoorlog onschadelijk gemaakt. De bom werd bij graafwerkzaamheden door de bewoner aangetroffen in zijn tuin waarna de door de politie gewaarschuwde EOD de bom afvoerde en rond negen uur gecontroleerd tot ontploffing bracht bij Schipluiden. Het ging bij de ruiming om een zogenaamde 40-ponder, een Engelse vliegtuigbom uit WO II (bron: website Ministerie van Defensie d.d. 31 juli 2002)	Nee	Enkel de vernietigingslocatie bevindt zich te Schipluiden

Datum	Gebeurtenis (bron: AVG bedrijfsarchief, internet, Koninklijke Bibliotheek)	Relevant	Motivatie
7 januari 2008	SCHIPLUIDEN - Een boer uit Schipluiden heeft zondagavond samen met de Westlandse politie een nepschat in zijn weiland gevonden. Zelfs de Explosieven Opruimingsdienst kwam er aan te pas. Door zijn verrekijker had hij aan het eind van de middag een verdacht drielal op zijn land gezien. Toen hij ging kijken, vond hij een ingegraven munitiekistje. Opgetrommelde agenten schakelden daarop de EOD in. Die trof geen explosieven aan, wel een nepschat met een teddybeertje, sleutelhanger en een nepgouden muntje. De schat, door de politie meegenomen, behoorde bij een internetzoekspel met GPS (bron: Algemeen Dagblad webeditie d.d. 7 januari 2008)	Nee	Geen CE indicatie
8 februari 2014	Mogelijk Explosieven langs Westgaag In Maasland. Langs de Westgaag bij Maasland zijn twee verdachte objecten gevonden. Dit wil niet meteen zeggen dat dit inderdaad explosieven zijn. Om dit te kunnen bepalen moet er een benaderingsonderzoek plaatsvinden (bron: www.maassluis.nu)	Nee	Het is niet duidelijk of er explosieven zijn aangetroffen

2.7 Explosieven Opruimings Dienst Defensie (EODD)

2.7.1 Collectie ruimrapporten

De EODD houdt sinds 1970 heeft meldingen van aangetroffen CE bij. Deze meldingen zijn tot 1992 als melding opdracht en ruim rapport (MORA) en na 1992 als uitvoeringsopdracht (UO) gearchieveerd. AVG heeft het overzicht van relevante MORA's en UO's van de gemeente Midden-Delfland opgevraagd.

De onderzoeksresultaten zijn als volgt:

MORA / UO	Locatie	Vondst	Relevant	Motivatie
19842718	Oostgaag 49	1 handgranaat Mk II zonder onststeker	Mogelijk	De handgranaat is gevonden in het onderzoeksgebied

2.8 Collectie mijnenkaarten

De collectie mijnenveldkaarten van de EODD is in kader van het vooronderzoek geraadpleegd. Dit geldt ook voor de collectie mijnenveld leg- en ruimrapporten. Er lagen geen gedocumenteerde mijnenvelden in het analysegebied.

2.9 Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Het NIMH in Den Haag beheert collecties over de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht in binnen- en buitenland vanaf de Tachtigjarige Oorlog tot heden. In dit archief is een groot aantal collecties met betrekking tot de landmacht, luchtmacht en marine ondergebracht.

2.9.1 Collectie Duitse verdedigingswerken

De collectie 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen', ook wel bekend als de 575-serie, is opgebouwd uit inlichtingenrapporten, plattegronden en verordeningen van zowel de Duitse bezettingsmacht als van het verzet / Bureau Inlichtingen te Londen. Deze zes meter lange collectie bestaat onder andere uit afwikkelingen van de Genie, inlichtingen van de illegaliteit, kaarten van inundaties, de waterstaatkundige situatie, gegevens betreffende Duitse mijnevelden, Britse en Duitse kaarten, telegrammen en Duitse voorschriften.

De onderstaande inventarisnummers zijn geraadpleegd:

Collectie 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen'	Inventarisnummer
J.A. 379 Troepenlegering te Rijswijk. Stellingen aan de Rijksweg bij de Brasserskade te Delft worden gevechtssklaar gemaakt.	56
J.A. 473 Troepenlegering te Kwintsheul, Naaldwijk, Westerlee, de Lier, Oranjesluis, Monster en Poeldijk	58
15-8-1944 NE/45/70 Werkzaamheden inundaties rond Rotterdam en Delft	137
GB/6605/44 radiostation te Schipluiden	402
GB/ 113/44 Plattegrond De Lier/Schipluiden en omgeving Plattegrond Rotterdam luchtafweeropstellingen	426
10-05-1943 DUITSE militaire gegevens en STUDENTEN razzia's te DELFT	484
10-05-1943 DIVERSE informaties (ondervr. medewerkers TH-DELFT) bijl. Kaart	484

De onderzoeksresultaten zijn als volgt:

Datum	Gebeurtenis (bron: NIMH 575-serie, selectie van de geraadpleegde gegevens)	Relevant	Motivatie
Mei 1943	Near SCHIPLUIDEN at 653819, sheet B.458. Informants noticed a MAST. lattice work steel mast 25 metres high with a cross on the top. From the mast 5 wires led to 5 smaller masts 3 to 4 metres high, in a circle round the main mast. There were 4 huts in the vicinity and the whole was surrounded by barbed wire in rolls. A.I.K. advised (bron: inventarisnr. 484)	Mogelijk	Het radiostation lag in het analysegebied (zoals blijkt uit geanalyseerd luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog)
20 maart 1945	De bruggen over de vaart in de gemeente Hoorn en Schipluiden worden bewaakt door infanterie en soldaten (bron: inventarisnr. 56)	Nee	Er wordt niet over het gebruik van CE en/of (wapenop-)stellingen bij de brug gesproken
Geen datum	Schipluiden. De Duitsers hebben de borstels verwijderd uit de elektromotoren van de poldergemalen, zodat de polders onder water komen (bron: inventarisnr. 137)	Nee	Geen CE indicatie
9 april 1945	Voorgenomen en reeds in uitvoering zijn de nieuwe inundaties in Zuid-Holland. O.a. een strook van Maassluis tot Delft, gevormd door de volgende polders (alle bijna in hun geheel): Oude Campspolder, Kralingerpolder, Dorppolder, Klaas Engelbrechts- Windscheen Harnaspolder (voor zover nog niet eerder geïnundeerd), de Voordijkhoornschepolder (gedeeltelijk) (bron: inventarisnr. 137)	Nee	Geen CE indicatie
Geen datum	Luchtwapen. Radiostation bij Schipluiden (bron: inventarisnr. 402)	Mogelijk	Dit radiostation lag in het analysegebied (zoals blijkt uit geanalyseerd luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog)

2.9.2 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940

Deze collectie bestaat uit rapporten, verslagen, dagboeken en tekeningen die door officieren, onder-officieren en manschappen werden ingeleverd bij de Krijgsgeschiedkundige Sectie van het Hoofdkwartier van de Generale Staf. Dit gebeurde in veel gevallen pas in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. Deze evaluatieverslagen van de gevechten, die overigens tegenstrijdig kunnen zijn, vormden naast in de Militaire Spectator verschenen artikelen een belangrijke basis voor de 'Groene Serie': het eerste officiële standaardwerk over de strijd in Nederland in de meidagen van 1940. De onderstaande inventarisnummers zijn geraadpleegd:

Collectie gevechtsverslagen 1940	Inventarisnummer
Afdeling Delft	446074

Er wordt in dit document geen melding gemaakt van het analysegebied.

2.10 Provinciaal archief / Nationaal Archief

2.10.1 Militair Gezag

Het Militair Gezag van de provincie Zuid-Holland was verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van in 1945 bevrijde delen van Nederland. Er bevinden zich in dit archief gegevens over in Zuid-Hollandse gemeenten aanwezige CE.

Het archief van het Militair Gezag van de Provincie Zuid-Holland bevindt zich bij het Nationaal Archief in 's-Gravenhage. Er werd in de inventaris gezocht op de trefwoorden explosieven, mijnen, munitie en bommen. Dit resulteerde in de volgende treffers:

Toegang 3.09.34. Archief van het Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947. Nationaal Archief 's-Gravenhage	Inventarisnummer
Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945	43
Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945	146
Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945	231
Stukken betreffende het in kaart brengen van mijnevelden en het opruimen van explosieven, 1945	282
Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven, 1945	361
Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven, 1945	465
Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945	529
Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945	575

De geraadpleegde inventarisnummers bevatten geen relevante informatie met betrekking tot het analysegebied (gelegen in de voormalige gemeenten Maasland en Schipluiden).

2.10.2 Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen

In het archief van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, periode 1937-1946, zijn meldingen en processen-verbaal van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten opgenomen. Het

betreft gegevens betreffende de luchtoorlog in o.a. de provincie Zuid-Holland. De in dit archief aanwezige bronnen bevatten gegevens over onder andere bombardementen, noodafwerpen en vliegtuig-beschietingen. Het volgende inventarisnummer werd geraadpleegd:

2.04.53.15. Archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken: Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, 1937-1946. Nationaal Archief 's-Gravenhage	Inventarisnummer
Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten. Zuid-Holland	76

De onderzoeksresultaten zijn als volgt:

Voormalige gemeente Schipluiden:

Datum	Gebeurtenis (bron: Nationaal Archief, voormalige gemeente Schipluiden)	Relevant	Motivatie
21 juni 1940	Melding dat ook de gemeente Schipluiden door luchtaanvallen is getroffen. Er worden geen locaties genoemd, enkel een verwijzing naar een rapport d.d. 30 mei 1940 dat niet in het archief aanwezig is	Nee	De beschrijving is te globaal
29 augustus 1940	In de afgelopen nacht werden er omstreeks 4:20 uur door bommen of scherven van afweergeschut vijf runderen gedood en vijf runderen gewond	Nee	De beschrijving is te globaal
25 oktober 1940	Gedurende de afgelopen nacht werd boven de gemeente Schipluiden omstreeks 5:15 uur een bom afgeworpen die in een weiland terecht kwam en daarin een grote krater sloeg. Verdere schade werd niet aangericht	Nee	De beschrijving is te globaal
19 december 1940	Vijf bommen neergekomen in een weiland, waarvan twee niet ontploft	Nee	De beschrijving is te globaal
26 oktober 1940	Om 22:45 uur drie bommen afgeworpen boven de gemeente Schipluiden. Zij kwamen in een weiland terecht en veroorzaakten daar grote kraters	Nee	De beschrijving is te globaal
21 april 1941	Twaalf brandbommen om 4:00 uur 's ochtends afgeworpen. Geen schade	Nee	De beschrijving is te globaal
12 mei 1941	Twee brisantbommen en enige brandbommen in een weiland. Eén koe van de gebroeders v.d. Kooy gedood. De bommen werden afgeworpen om 0:15 uur	Nee	De beschrijving is te globaal
21 juli 1941	Om ca. één uur 's nachts in de tuinen van Arkensteijn en J. van Spronsen een 25-tal brisantbommen en een groot aantal brandbommen afgeworpen. Aanzienlijke schade (glas) aan broeikassen en schade aan tuinbouwgewas	Nee	De beschrijving is te globaal
17 augustus 1941	In de gemeente Schipluiden zijn aan de Woudschelaan in het vrije veld tien brisantbommen en enige brandbommen gevallen. Van de brisantbommen zijn er negen ontploft en één blindganger. Deze laatste ligt achter perceel D4, Schipluiden, bewoond door P. van Leeuwen. Er is ernstige glasschade ontstaan aan drie broeikassen en drie woningen	Nee	De aangegeven locatie ligt buiten de begrenzing van het analysegebied

Voormalige gemeente Maasland:

Geen relevante vermeldingen aangetroffen.

2.11 Semi Statistische Archiefdiensten Ministerie van Defensie (SSA)

Het SSA in Rijswijk beheert de archieven van het Ministerie van Defensie voordat deze aan het Nationaal Archief worden overgedragen. In dit archief zijn bronnen met betrekking tot naoorlogse CE-ruiming door de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst en de Mijn Opruimings Dienst ondergebracht. Het betreft documenten uit de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog: een periode waarin er nog grote aantallen CE in Nederland aanwezig waren.

2.11.1 Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947

De MMOD en de MOD waren na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten CE. Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimrapporten betreffende locaties binnen Nederlandse gemeenten waar CE aanwezig waren.

De onderzoeksresultaten van het archiefonderzoek zijn als volgt:

Voormalige gemeente Maasland:

Datum	Gebeurtenis (bron: Semi Statistische Archiefdiensten Rijswijk)	Relevant	Motivatie
7 mei 1946	De burgemeester van de gemeente Schipluiden verklaard dat, voor zover hem bekend, er momenteel geen explosieve stoffen of munitie in zijn gemeente aanwezig zijn	Nee	Geen CE indicatie

Voormalige gemeente Schipluiden:

Datum	Gebeurtenis (bron: Semi Statistische Archiefdiensten Rijswijk)	Relevant	Motivatie
22 februari 1946	De burgemeester van de gemeente Schipluiden verklaard dat, voor zover hem bekend, er momenteel geen explosieve stoffen of munitie in zijn gemeente aanwezig zijn	Nee	Geen CE indicatie

2.12 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies houdt zich bezig met de bestudering van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, de Holocaust en hedendaagse genociden. In het archief te Amsterdam is een uitgebreide collectie oorlogsdagboeken en boeken ondergebracht. Dit archief bevat daarnaast een groot aantal foto's uit de Tweede Wereldoorlog.

2.12.1 Collecties Departement van Justitie en Generalkommissariat für das Sicherheitswesen

Bij het NIOD werden de onderstaande twee collecties geraadpleegd:

- Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k)
- Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077)

Het betreft de onderstaande inventarisnummers die geen van allen informatie betreffende het analysegebied (gelegen in de voormalige gemeenten Maasland en Schipluiden) bevatten:

Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k), NIOD	Inventarisnummer
Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944.	180
Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten.	181-185
Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen.	186
Telexberichten inzake meldingen van neergestorte geallieerde bommenwerpers, 20 - 24 februari 1944.	328
Stukken betreffende het melden van schade door bombardementen en beschietingen uit vliegtuigen, 24 februari 1944 - 31 maart 1945.	329
Stukken betreffende het opstellen van processen-verbaal inzake bombardementen en beschietingen in verschillende gemeenten, 28 september 1944 - 31 maart 1945.	331
Proces-verbaal van de luchtbeschermingsleider inzake schade door luchtaanvallen door de geallieerden en afweergeschut van de Duitsers, 3 februari 1944.	477
Stukken betreffende het instellen van een onderzoek naar de gevolgen van luchtaanvallen, 8 oktober 1944 - 6 februari 1945.	493
Stukken betreffende het instellen van een onderzoek inzake het bombardement op 14 oktober, 17 oktober 1944.	624
Rapporten van de onderluitenant van de Marechaussee F. Meems inzake het vinden van benzinetanks, die uit een vliegtuig waren geworpen, alsmede de inslag van een granaat, 20 januari - 20 maart 1944.	642

Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077), NIOD	Inventarisnummer
Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943.	1759

2.13 The National Archives Londen

The National Archives in Kew (Londen) is het officiële nationale archief van het Verenigd Koninkrijk. Er liggen hier gevechtsverslagen van Britse eenheden die op Nederlands grondgebied strijd hebben geleverd. In The National Archives zijn, afgezien van deze War Diaries, ook de logboeken van geallieerde luchtmachten eenheden ondergebracht.

Vliegtuigen van de 2nd Tactical Air Force (2nd TAF) gaven tactische luchtsteun aan geallieerde gevechtseenheden. De geallieerde duikbommenwerpers vielen o.a. vijandelijke stellingen, tanks, treinen en hoofdkwartieren aan. De onderstaande inventarisnummers, die geen van allen informatie betreffende het analysegebied bevatten, zijn geraadpleegd:

Daily Logs 2nd Tactical Air Force. The National Archives Londen	Inventarisnummer
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Sept.-Oct. 1944	Air 37/715
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Nov.-Dec. 1944	Air 37/716
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Jan.-Feb. 1945	Air 37/717
2nd Tactical Air Force: Daily Log: Mar.-May. 1945	Air 37/718

Er wordt in de geraadpleegde Daily Logs geen melding gemaakt van het analysegebied.

3 CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN

3.1 Inleiding en tabel chronologie

AVG heeft op basis van de gegevens in hoofdstuk 2 een overzicht van relevante gebeurtenissen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog opgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van alle op het moment van opstellen beschikbare bronnen. Deze gegevens zijn chronologisch in een tabel verwerkt. De in deze tabel verwerkte numering correspondeert met de in de feitenkaart verwerkte feiten en in de bodembelastingkaart afgebakende verdachte gebieden (indien van toepassing).

1940-1945						
Datum	Gebeurtenis	Hoofdstuk	Bron	Bruikbaar t.b.v. afbakening	Nr . FK ¹	Nr .CE BBK ²
26 maart 1941	Trambrug aan de Maaslandsedam wordt getroffen door een bombardement (p.9)	2.1	Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurspolder	Nee, er zijn in het analysegebied geen bomkraters zichtbaar	1	--
4 april 1941	Om 23.00 uur vlakbij de trambrug bij de Maaslandse dam drie bommen afgeworpen (p.8)	2.1	Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurspolder	Nee, er zijn in het analysegebied geen bomkraters zichtbaar	2	--
11-12 mei 1941	De Oostgaag getroffen door een bombardement (p.8-9)	2.1	Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurspolder	Nee, er zijn in het analysegebied geen bomkraters zichtbaar	3	--
28 augustus 1941	Bij de Kwakelweg in Maasland een goederentrein beschoten (p.8)	2.1	Saricon, Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Commandeurspolder	Nee, beschieting, is na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	4	--
Mei 1943	Near SCHIPLUIDEN at 653819, sheet B.458. Informants noticed a MAST. lattice work steel mast 25 metres high with a cross on the top. From the mast 5 wires led to 5 smaller masts 3 to 4 metres high, in a circle round the main mast. There were 4 huts in the vicinity and the whole was surrounded by barbed wire in rolls. A.I.K. advised (bron: inventarisnr. 484)	2.9	NIMH 575 archief	Nee, men doelt op het kampement met de zendmasten welke ook via de luchtfoto analyse naar voren zijn gekomen. Dit kampement is niet van invloed op het onderzoeksgebied	5	--
26 februari 1945	Militaire zendinstallatie bestaande uit een kampement met 3 restanten van barakken, 2 separate zendmasten	2.4	Luchtfoto 3017, vlucht 106G-4544	Nee, kampement, is na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	5	--

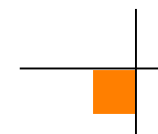
¹ FK = Feitenkaart

² CE BBK = CE Bodembelastingkaart

1940-1945						
Datum	Gebeurtenis	Hoofdstuk	Bron	Bruikbaar t.b.v. afbakening	Nr . FK ¹	Nr .CE BBK ²
26 februari 1945	Bunker met tobruk binnen het kampement, gericht in NW richting	2.4	Luchtfoto 3017, vlucht 106G-4544	Nee, de bunker met tobruk is na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	5	--
26 februari 1945	Geschutsstelling met verharde bedding nabij Tramkade 24b	2.4	Luchtfoto 3017, vlucht 106G-4544	Nee, de stelling, is na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	6	--
24 maart 1945	Brug gelegen aan het Weidepad is verwijderd	2.4	Luchtfoto 5047, vlucht 106G-5077	Nee, geen aanwijzingen dat de brug is verwijderd d.m.v. CE	7	--
24 maart 1945	Loopgraaf met wapenopstelling nabij het Weidepad (omgeving Kralingerpad)	2.4	Luchtfoto 5047, vlucht 106G-5077	Nee, de loopgraaf en de wapenopstelling, zijn na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	8	--
8 april 1945	Brug gelegen aan het Weidepad is verwijderd	2.4	Luchtfoto 4181, vlucht 106G-5217	Nee, geen aanwijzingen dat de brug is verwijderd d.m.v. CE	7	--
8 april 1945	Loopgraaf met wapenopstelling nabij het Weidepad (omgeving Kralingerpad)	2.4	Luchtfoto 4181, vlucht 106G-5217	Nee, de loopgraaf en de wapenopstelling, zijn na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	8	--
Geen datum	Luchtwapen. Radiostation bij Schipluiden (bron: inventarisnr. 402)	2.9	NIMH 575-serie	Nee, geen CE indicatie	5	--

1940-1945						
Datum	Gebeurtenis	Hoofdstuk	Bron	Bruikbaar t.b.v. afbakening	Nr . FK ¹	Nr .CE BBK ²
1999-2000	Op het grondgebied van de gemeente Schipluiden bevinden zich nog enkele bunkertjes uit de Tweede Wereldoorlog, gebouwd voor de bezetter. Twee van deze bunkers liggen in de Klaas Engelbrechtspolder , achter de RK begraafplaats, de andere ligt langs de Zijde, bij de Oostlaan (p.27)	2.2	N.P. Bakker, De bunkers van Schipluiden	Nee, de bunkers, zijn na het toepassen van een afbakening conform de WSCS-OCE, niet van invloed op het onderzoeksgebied	5	--

4 BEOORDELING BRONNENMATERIAAL

4.1 Indicatie van explosieven in het onderzoeksgebied

Op basis van de beschikbare feiten zijn er indicaties beschikbaar waaruit blijkt dat er mogelijk CE in het onderzoeksgebied Groot onderhoud N468, Maasland – Schipluiden' aanwezig zijn. Ter hoogte van de Maaslandsedam en de Oostgaag zijn bombardementen uitgevoerd.

4.2 Leemten in kennis bronnenmateriaal

- Bij een historisch onderzoek kan nooit een volledig overzicht van alle bronnen worden verkregen. Er is bij dit onderzoek gebruik gemaakt van een bronnenselectie. Getuigen die meer kunnen vertellen over munitiedumping, vliegtuigcrashes en bombardementen kunnen ondertussen zijn overleden
- Luchtfoto's van de Royal Air Force geven doorgaans een betrouwbare indicatie voor wat betreft de vraag of er mogelijk CE in het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Luchtfoto's geven altijd een momentopname weer. Er kunnen vóór, na en tussen verschillende opnamedata in CE in het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen. Het is, vanwege getroffen camouflagemaatregelen, maar zeer de vraag of alle geschutopstellingen etc. op luchtfoto's kunnen worden teruggevonden
- De ruimrapporten van de EOD kennen hun beperkingen, voor wat betreft de nauwkeurigheid van de locatiebeschrijvingen. Het is niet altijd mogelijk om exact aan te geven waar de CE werden aangetroffen. Deze munitie is bovendien geruimd. Dergelijke beperkingen zijn er ook bij andere geraadpleegde bronnen, zoals bijvoorbeeld documenten uit de gemeentearchieven. Er kan alleen een CE verdacht gebied worden afgebakend met behulp van concrete locatiebeschrijvingen

4.3 Soort, verschijningsvorm en aantallen CE

Omdat er geen feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van CE is gevonden, zijn de soort en verschijningsvorm niet van toepassing. Op basis van het ontbreken van feitelijke bewijslast kan worden geconcludeerd dat er naar alle waarschijnlijkheid geen CE in het onderzoeksgebied aanwezig zijn.

4.4 Horizontale en verticale begrenzing verdacht gebied

Omdat er geen feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van CE is gevonden, is de horizontale en verticale begrenzing van het CE verdachte gebied niet van toepassing.

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

5.1 Conclusie

AVG heeft in opdracht van ARCADIS Nederland BV een vooronderzoek CE uitgevoerd voor het onderzoeksgebied Groot onderhoud N468, Maasland – Schipluiden' uitgevoerd.

Er is op basis van de beoordeelde feiten van het vooronderzoek geconcludeerd dat er onvoldoende indicaties zijn voor de mogelijke aanwezigheid van CE in het onderzoeksgebied. Derhalve is het onderzoeksgebied niet verdacht op de mogelijke aanwezigheid van CE.

5.2 Advies vervolgtraject

AVG adviseert ARCADIS Nederland BV aanvullende luchtfoto's van kort na de bombardementen in 1941 ter plaatse van de Oostgaag en de Maaslandsedam te laten bestuderen en de resultaten op te laten nemen in de definitieve versie van dit rapport.

6 BIJLAGEN

6.1 Bronnenlijst

6.1.1 Archieven

- Archief AVG
- Archief Explosieven Opruimings Dienst Defensie Soesterberg / Semi Statistische Archief Diensten Rijswijk
- Gemeentearchieven voormalige gemeenten Maasland en Schipluiden
- Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie Amsterdam
- Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties
- Kadaster Zwolle
- Koninklijke Bibliotheek 's-Gravenhage
- Nationaal Archief 's-Gravenhage / Provinciaal Archief
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie 's-Gravenhage
- The National Archives Londen

6.1.2 Literatuur

- H. Amersfoort / P. Kamphuis (red.), *Mei 1940. De strijd op Nederlands Grondgebied* ('s-Gravenhage 2005)
- E. H. Brongers, *De slag om de residentie* (Baarn 1977)
- B.C. de Pater/ B. Schoenmaker e.a., *Grote Atlas van Nederland 1930-1950* (2006)
- C.D. Kamerling, *Algemeen Overzicht van de strijd om en in de Vesting Holland (zonder het oost-front) en de strijd tegen de luchtlandingstroepen rondom 's-Gravenhage. Mei 1940 ('s-Gravenhage 1954)*
- C.Klep / B. Schoenmaker (red.), *De bevrijding van Nederland 1944 – 1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995)
- A. Meijers, *Achtung Minen – Danger Mines. Het ruimen van landmijnen in Nederland 1940-1947* (Soesterberg 2013)
- J. Meijer, *Maasland en Maassluis in de Tweede Wereldoorlog. Het leven van twee plattelands-gemeenschappen in vijf donkere en moeilijke jaren* (z.p. 1996)
- B. J. Post, *Geschiedenis van Maasland van de vroegste tijd tot heden* (Maasland 1985)
- O. Spinnewijn, *Schipluiden Den Hoorn 1940-1945* (1995)
- J. van Woensel, *Vrij van explosieven. De geschiedenis van het EOCL en zijn voorgangers 1944-2004* (Amsterdam 2004)
- G.J. Zwanenburg, *En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2.* (Den Haag 1990/1992)

6.1.3 Websites

- <http://www.avg.eu>
- <http://www.explosievenopsporing.com>
- <http://www.explosievenopsporing.nl>

6.2 Certificaat WSCS-OCE

AVG Explosieven Opsporing Nederland

te Waalwijk
KvK: 12029421

heeft aangetoond dat het managementsysteem en de verrichte werkzaamheden voldoen aan het:

Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven WSCS-OCE: 2012, versie 1

Het bedrijf voldoet daarmee aan de in de bovengenoemde werkveldspecifieke certificatieschema vastgelegde eisen ten aanzien van:

**Deelgebied A: Opsporing (inclusief vooronderzoek)
Deelgebied B: Civieltechnisch Opsporingsproces**

Evaluatie van het managementsysteem heeft plaatsgevonden volgens het certificatiereglement van TÜV Nederland.

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer: 13380/11.1
Ingangsdatum: 15-12-2015
Certificaat geldig tot: 15-12-2018
Datum eerste certificaat: 15-12-2006

Managing Director
Dhr. E.W.A.C. Franken

TÜV Nederland
De Waal 21 C
5684 PH Best
T: +31 (0) 499 – 339 500
F: +31 (0) 499 – 339 509
E: info@tuv.nl
W: www.tuv.nl

6.3 Richtlijnen WSCS-OCE afbakening verdachte gebieden

Indicatie	Algemene omschrijving	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied
		Verdacht	Onverdacht	
Verdedigingswerk	Groepering van wapenopstellingen en/of geschutsofstellingen, rondom afgezet met een versperring (bijvoorbeeld weerstandskern of steunpunt).	x		Het grondgebied binnen de grenzen van het verdedigingswerk is verdacht. De grenzen worden bij voorkeur bepaald aan de hand van georeferente luchtfoto's.
Wapenopstelling	Opstelling van handvuurwapen, machinegeweer of andere (semi)automatisch wapen, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk.	x		Locatie van de wapenopstelling.
Geschutopstelling (statisch en mobiel)	Locatie van geschut, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk.	x		25 meter rondom het hart van de geschutopstelling, maar niet verder dan een eventueel aangrenzende watergang.
Munitieopslag in open veld	Locatie van munitievoorraad in het open veld, niet zijnde binnen een verdedigingswerk.	x		Locatie van de veldopslaglocatie.
Loopgraaf	Militaire loopgraaf	x		Het gebied binnen de contouren van de loopgraaf is verdacht, bij voorkeur bepaald aan de hand van georeferente luchtfoto's.
Tankgracht of -geul	Een diepe (al dan niet droge) gracht of geul met steile wanden, aangebracht om pantervoertuigen tegen te houden.		x	Niet verdacht, tenzij er aanwijzingen zijn dat er mogelijk munitie in gedumpt is.
Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD geen landmijnen aangetroffen.		x	n.v.t.
Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD, of bij na-oorlogse activiteiten landmijnen aangetroffen.	x		De grenzen zoals aangegeven in het ruimrapport.
Mijnenveld	Geregistreerd mijnenveld, waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd.		x	n.v.t.
Mijnenveld	Geregistreerd mijnenveld waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Niet alle volgens het mijnenlegrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Geen feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vermist.	x		De grenzen zoals aangegeven in het mijnenlegrapport en/of ruimrapport.
Mijnenveld	Mijnenlegrapport aanwezig. Niet alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vermist.		x	n.v.t.
Versperringen	Versperringen, zoals strandversperringen en drakentanden.		x	Tenzij er indicaties zijn dat CE onderdeel uitmaken van de versperring.
Infrastructuur zonder geschutopstelling of munitievoorraad	Militaire werken zoals woononderkomen of werken met een burgerdoel zoals schuilbunker.		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen.
Schuilloopgraaf	Loopgraaf voor burgerbevolking om in te schuilen.		x	n.v.t.
Kampementen	Grondgebied met onderkomens zoals tenten.		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van munitieopslag of nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen.
Mangat	Gat in grond met schuifunctie, niet in gebruik genomen als schuttersput.		x	n.v.t.
Vernielingslading	Locatie van aangebrachte vernielingslading.	x		Locatie van de vernielingslading.
Artillerie-, mortier- of raketbeschieting	Gebied dat is beschoten door mobiel of vast geschut, mortieren of grondgebonden (meervoudig) raketwerpersysteem.	x		Situationeel te bepalen.
Raketbeschieting inslagenpatroon bekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers.	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagenpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
Insagpunt blindganger, zijnde een vliegtuigbom	Vliegtuigbom die niet in werking is getreden.			Te bepalen volgens rekenmethode waarin ten minste rekening wordt gehouden met de volgende parameters: de afwerphoogte, de afwerpsnelheid, het gewicht van de bom, de diameter van de bom en de weerstand van de bodem. Op basis van in ieder geval deze vijf parameters wordt berekend tot welke diepte CE theoretisch kunnen indringen en hoever de maximale horizontale verplaatsing is.

Indicatie	Algemene omschrijving	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied
		Verdacht	Onverdacht	
Crashlocatie vliegtuig	Aanwezigheid van CE vanwege de crash.	x		Situatieel te bepalen.
Krater van gedetoneerde incidentele luchtafweergranaat	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een incidentele luchtafweergranaat bevindt.		x	Tenzij er indicaties zijn dat het geen incidentele luchtafweergranaat betreft.
Inslagpunt van een V-1 wapen	Gebied dat is getroffen door de inslag van een V-1 wapen.	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond.
Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-1 wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-1 wapen bevindt.	x		50 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke aanwezigheid van explosieve componenten.
Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-2 wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-2 wapen bevindt.	x		Situatieel te bepalen.
Dumplocatie van munitie en/of toebehoren	Dumplocatie van CE en/of toebehoren in landbodem of op waterbodem.	x		Locatie van de dump en afbakening verder situatieel te bepalen, bijvoorbeeld dumping in stilstaand of stromend water.
Ongecontroleerde (massa)explosie	(Sympathische) detonatie van een explosieven voorraad zoals ontloffing munitieopslag of munitie trein.	x		Situatieel te bepalen
Vernietigingslocatie voor CE	Eén of meerdere springputten.	x		De contour(en) van de springput(ten) en afbakening verder situatieel te bepalen, bijvoorbeeld gelet op de afstand van eventuele uitgeworpen CE buiten deze contour(en).
Vernielingslading (in werking gesteld)	Locatie van in werking gestelde vernielingslading, waarbij de mogelijkheid bestaat op het aantreffen van niet (geheel) gedetoneerde springlading(en).	x		Locatie waar de vernielingslading in werking is gesteld en afbakening verder situatieel te bepalen.
Tapijtbombardement	Gebied dat is getroffen door een bombardement met middelzware en/of zware bommenwerpers, met als doel om schade aan te richten over een groot gebied.	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon ¹ wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagenpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
Duikbombardement op zgn. 'Pin Point Target', inslagenpatroon onbekend	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel ²³ .
Duikbombardement op zgn. 'Line Target', inslagenpatroon onbekend	Lineair gebied, nabij een spoorlijn, dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om de spoorlijn te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 91 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn ²⁴ .
Raketbeschieting op zgn. 'Pin Point Target', inslagenpatroon onbekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 108 meter gemeten vanuit het hart van het doel ²⁵ .
Raketbeschieting op zgn. 'Line Target', inslagenpatroon onbekend	Lineair gebied, nabij een spoorlijn, dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om de spoorlijn of treinstel op deze spoorlijn te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 80 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn ²⁶ .

¹ Verzameling van de locaties van inslagen van één bepaald toestel of één bepaald bombardement.

² Afstanden zijn afkomstig van een Britse studie (empirisch onderzoek) naar de accuratesse bij aanvallen door eenmotorige duikbommenwerpers gedurende de periode oktober 1944 – april 1945 (AIR 55/322). Eventueel effect van vijandelijk luchtafweer tijdens deze duikbombardementen is niet in de studie meegenomen.

³ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel waarbij opgemerkt moet worden dat 50% van de vliegtuigbommen binnen 119 meter neer is gekomen en de maximaal gemeten afstand t.o.v. het doel 181 meter was.

⁴ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel waarbij opgemerkt moet worden dat 50 % van de vliegtuigbommen binnen 46 meter neer is gekomen en de maximaal afstand t.o.v. het doel 91 meter was.

⁵ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel (gebouwen) waarbij opgemerkt moet worden dat de gemiddelde spreiding van de raketten t.o.v. het middelpunt van een salvo 69 meter was, en dat de gemiddelde afstand van het middelpunt van een salvo t.o.v. het doel 39 meter was.

⁶ De genoemde afstand is de maximale afstand gemeten n.a.v. luchtfoto-interpretatie.

Bijlage 4: Eisen te stellen aan materieel

Indien bij het benaderen van CE gebruik wordt gemaakt van materieel dient deze te voldoen aan de onderstaande eisen:

- De naar de graafbak gerichte ruiten zijn voorzien van 33 mm Lexguard materiaal, of een daaraan minimaal gelijkwaardige voorziening. Deze voorziening kan zijn aangebracht door de ruiten te vervangen of door het aanbrengen van een voorzetrui. Indien voorzetruiten worden toegepast dienen de originele ruiten te zijn vervangen door 8 mm Lexan materiaal, of een daaraan minimaal gelijkwaardige voorziening.

6.4 Presentatiekaart verzamelde historische feiten

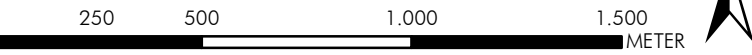
FEITENKAART CE - N468 SCHIPLUIDEN-MAASLAND

- Legenda
- Onderzoeksgebied
  - Analysegebied
  - B Melding van beschieting
  - L Melding uit literatuur
  - L Melding van een luchtaanval
  - N Melding uit NIMH archief
  - K Krater >2 meter
  - S Stelling
  - W Wapenopstelling
  - C Melding over vliegtuig (indicatief)
  - M Inzet van EODD
  - B Bunker
  - Z Zendmast
  - V Vernielde infra/kunstwerk
  - Loopgraaf
  - Tankgracht
  - Militaire infra
  - V Versperring
  - S Militair werk met CE indicatie

De feiten op de feitenkaart zijn ingetekend op basis van vermeldingen in het vooronderzoek. In archieven aangetroffen feiten die geen betrekking hebben op het onderzoeksgebied/analysegebied zijn niet ingetekend, uitgezonderd luchtfoto-waarnemingen. Buiten het analysegebied ingetekende feiten zijn bovendien niet volledig.

Nummers naast de symbolen op de kaart verwijzen naar de feitentabel in het

 AVG Explosieven Opsporing Nederland Postbus 160 6590 AD Gennep	Feitenkaart Conventionele Explosieven
	Gemeente Midden Delfland Schipluiden- Maasland N468
Opdrachtgever: Arcadis Nederland B.V. Mercatorplein 1 5223 LL 's-Hertogenbosch	Projectnummer: 1662077 Tekeningnummer: FK-1-A2 Formaat: A2 Getekend: HvD Datum: 05-08-2016 Voor akkoord: M.A. Abbe

6.5 CE-bodembelastingkaart (verdacht gebied)

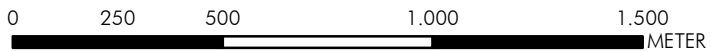

BODEMBELASTINGKAART CE - N468 SCHIPLUIDEN-MAASLAND

Legenda

Onderzoeksgebied

Er zijn geen verdachte gebieden toegekend

AVG
AVG Explosieven Opsporing Nederland
Postbus 160
6590 AD Gennep

Bodembelastingkaart
Conventionele Explosieven

Gemeente Midden Delfland
Schipluiden- Maasland
N468

Opdrachtgever:
ARCADIS

Arcadis Nederland B.V.
Mercatorplein 1
5223 LL 's-Hertogenbosch

Projectnummer: 1662077
Tekeningnummer: BK-1-A2
Formaat: A2
Getekend: HvD
Datum: 05-08-2016
Voor akkoord: M.A. Abbe

Handwritten signature

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 4205
3006 AE Rotterdam
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com

Projectnummer: C03071.000158.0100
Onze referentie: 079048586 A